

ЗМІНА КЛІМАТУ, ЕНЕРГЕТИКА
ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ЦІНА ВУГЛЕЦЮ В УКРАЇНІ ТА ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ВІД ПОДАТКУ НА CO₂

Єременко І.О.
Грудень 2021

В економічній діяльності, пов'язаній із використанням викопних енергоресурсів, виникають додаткові витрати, що несуть шкоду для довкілля, яку спричиняє все суспільство, а не лише продавці та покупці енергоресурсів.

Запровадження ціни на викиди CO₂ — це необхідний крок для трансформування відповідальності всіх у матеріальну відповідальність кожного за використання викопного палива.

Встановлюючи податок, що відображає втрати суспільства, уряд робить ці втрати осяжними та матеріальними.

ЗМІНА КЛІМАТУ, ЕНЕРГЕТИКА
ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ЦІНА ВУГЛЕЦЮ В УКРАЇНІ
ТА ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ
НАДХОДЖЕНЬ ВІД ПОДАТКУ
НА CO₂

Зміст

Словник	2
Вступ	3
1. Ціна на вуглець	4
2. Ціноутворення CO₂ наразі в Україні	7
2.1. Податок на CO ₂ в Україні.....	7
2.2. Система торгівлі викидами в Україні.....	9
3. Стан та приклади вуглецевого ціноутворення в світі	11
3.1. Європейський Союз.....	11
3.2. Як ЄС використовує фінансові надходження від системи торгівлі викидами.....	12
3.3. Данія.....	13
3.4. Нідерланди.....	13
3.5. Латвія.....	14
3.6. Німеччина.....	14
3.7. Фінляндія.....	14
3.8. Швеція.....	15
3.9. Норвегія.....	15
3.10. Чорногорія.....	16
3.11. Чилі.....	16
3.12. Колумбія.....	16
3.13. Південна Африка.....	16
4. Дизайн вуглецевого податку	18
4.1. Подолання наслідків від підвищення податку.....	19
4.2. Способи використання фінансових надходжень, одержаних від податку на CO ₂	21
4.3. Варіанти використання надходжень в Україні.....	26
4.4. Інші пропозиції щодо використання коштів від вуглецевого податку.....	26
5. Бачення експертів щодо використання надходжень від податку CO₂ в Україні	28
6. Пропозиції для України	30
Додатки	32

СЛОВНИК

- Вуглецеве ціноутворення (англ. carbon pricing) — сукупність політик і заходів, що ведуть до встановлення ціни за тону викидів CO₂, зобов'язуючи певні економічні суб'єкти її сплачувати.
- СТВ (англ. Emission Trading Scheme, ETS) — система торгівлі викидами.
- ЄСТВ — Європейська система торгівлі викидами.
- МЧР — механізми чистого розвитку; один з механізмів торгівлі квотами на викиди, що застосовувався в межах Кіотського протоколу.
- ПГ — парникові гази.
- CO₂-е — вуглецевий еквівалент.
- МЗВ — система моніторингу, звітності та верифікації, запроваджена ЗУ №377-IX у грудні 2019 року на виконання директив ЄС, є передумовою запуску СТВ, оскільки дає змогу поррахувати реальні викиди ПГ підприємствами.
- СВАМ (англ. Carbon Border Adjustment Mechanism) — механізм прикордонного вуглецевого коригування, що передбачає запровадження збору (мита) на товари, які ввозяться до країн Європейського Союзу від іноземних виробників із менш суворими правилами щодо викидів, аби захистити своїх внутрішніх виробників та спонукати зовнішніх партнерів підвищити власні кліматичні амбіції й зменшити ризик витоку вуглецю.
- ОЕСР (англ. OECD) — Організація економічного співробітництва та розвитку.
- НВВ — національно-визначений внесок до Паризької кліматичної угоди; ціль зі скорочення викидів, яку встановлює країна для себе.
- НВВ2 — другий національно-визначений внесок України до Паризької кліматичної угоди, затверджений розпорядженням КМУ 30 липня 2021. Документ передбачає, що викиди до 2030 року скоротяться на 65%, як порівняти з рівнем 1990 року. Це передбачає скорочення на 7%, як порівняти з рівнем викидів 2019 року¹.

¹ Уряд схвалив цілі кліматичної політики України до 2030 року. Міндовкілля (2021). <https://mepr.gov.ua/news/37842.html>

ВСТУП

Використання викопного палива — нафти, газу та вугілля — багатократно прискорило розвиток людства. За виготовлення цих ресурсів ніхто не платив, адже ми одержали їх від природи безкоштовно. Ціною за їхнє неконтрольоване використання стала зміна клімату, внаслідок якої середньорічна температура на планеті вже зросла на 1°C за останні двісті років². Зміна клімату ставить під загрозу існування цивілізації, тож країни в усьому світі планують застосувати або вживають дії, щоб сповільнити процес. Саме тому насамперед варто якнайшвидше припинити спалювати викопне паливо, адже використання «брудних» видів палива продукує в атмосферу понад 70% від усіх викидів парникових газів у світі³. Один зі способів впоратися зі зміною клімату — це ринкові та регуляторні механізми стимулювання скорочення викидів.

У багатьох країнах ціна на викиди вже встановлена як податок чи плата за квоти на викиди парникових газів. Європейський Союз (далі — ЄС) запланував прова-

дження ввізного мита на товари, виробництво яких пов'язано зі значними викидами (так званого механізму прикордонного вуглецевого коригування, англ. CBAM). Створення подібного механізму також розглядають в США. В Україні підприємства також сплачують податок на CO₂, а минулого року з'явилося кілька пропозицій щодо реформи податку та використання надходжень.

У публікації ми аналізуємо засади встановлення ціни на викиди, можливі підходи для ефективного використання цих надходжень та зменшення негативного впливу від податку на економіку і суспільство, порівнюємо досвід різних країн. Мета публікації — сприяти створенню дієвих фінансових механізмів, що допоможуть забезпечити скорочення викидів парникових газів в Україні. Наприкінці публікації ми аналізуємо експертні думки в Україні про реформи податку на CO₂, а також даємо рекомендації щодо реформування вуглецевого ціноутворення в Україні.

---

2 Світова метеорологічна організація - WMO "The State of the Global Climate 2020" <https://public.wmo.int/en/our-mandate/climate/wmo-statement-state-of-global-climate>

3 Our World in Data (2021). <https://ourworldindata.org/emissions-by-sector>

1

ЦІНА НА ВУГЛЕЦЬ

Оплачуючи за газ, електроенергію чи бензин, ми повністю чи частково сплачуємо вартість видобутку викопних енергоресурсів, їхню доставку, оплату праці чи ідей тих людей, які впровадили і підтримують ці технології. Є інша вартість за спалювання викопного палива, про яку ми часто забуваємо чи яку ігноруємо — зміна клімату. Паризька кліматична угода (далі — Паризька угода) остаточно закріпила відповідальність людства за зміну клімату. Запровадження ціни на викиди CO₂ — це необхідний крок для трансформування цієї символічної відповідальності всіх у матеріальну відповідальність кожної громадянки й кожного громадянина за використання викопного палива. Важливо зазначити, що бізнес та промисловість не ставлять під сумнів потребу в скороченні викидів. Дехто з них має власні цілі вуглецевої нейтральності, а більшість погоджуються нести пов'язані з цим додаткові витрати⁴.

В економічній діяльності, пов'язаній із використанням викопних енергоресурсів, виникають додаткові витрати, що несуть шкоду для довкілля, яку спричиняє все суспільство, а не лише продавці та покупці енергоресурсів. Створення економічних благ пов'язане з забрудненням довкілля. Однак не всі верстви суспільства отримують пропорційну кількість цих благ, хоча всі «платять» за забруднення своїм здоров'ям і гіршими умовами на планеті. Наступні покоління сплачуватимуть ще вищу ціну, унаслідок зміни кліматичних умов, які їх очікують і чимало з них є незворотними.

Економісти вважають⁵, що податки можуть допомогти частково виправити цю ситуацію. Зазвичай ринкова ціна товарів не враховує екстерналії (побічні або зовнішні ефекти) та недостатньо відображає збитки, яких зазнає суспільство. Встановлюючи податок, що відображає втрати суспільства, уряд робить ці втрати осяжними та матеріальними. Це стимулює виробни-

ків і споживачів зменшувати використання шкідливих продуктів і шукати альтернатив, які не спричиняють чи мінімізують такі збитки. Отже, податок на екстерналії щонайменше частково може допомогти виправити недосконалість ринку та стимулювати ефективніше використовувати обмежені суспільні ресурси.

Міжнародні дослідження стверджують⁶, що включення екстерналії до витрат веде до поступового згортання шкідливої для довкілля діяльності та є важливим інструментом для досягнення повної декарбонізації економіки. Встановлення справедливої ціни за викиди викликає пропорційне підвищення вартості товарів. По суті, вартість будь-якого товару у такому випадку відобразить його шкоду для клімату. Це стимулюватиме споживачів (як побутових, так і комерційних чи промислових) купувати менш шкідливі товари, що скоротить їх виробництво і торгівлю ними. Водночас вуглецеве ціноутворення є джерелом додаткових надходжень до бюджету, які можна спрямувати на розвиток кліматично-дружніх технологій, компенсації росту тарифів на енергію для вразливих груп населення та інші цілі, не пов'язані з кліматом.

За рекомендаціями Коаліції лідерів з тарифікації викидів вуглецю (англ. Carbon Pricing Leadership Coalition), досягнення цілей Паризької угоди⁷ можливе, якщо ціну на вуглець буде встановлено в діапазоні \$40–80 за тону викидів CO₂ до 2030 року, та на рівні \$130–150 а тону до 2050 р. Поточні ціни на викиди CO₂ та навіть їх за їх заплановані підвищення, в більшості країн світу, не досягають цього діапазону⁸. Саме ціна на викиди CO₂ відіграватиме важливу роль для виконання національних визначених внесків (НВВ) до Паризької угоди. Згідно з висновком⁹ Світового Банку, вона сприятиме досягненню потрібного скорочення викидів за менших витрат. Водночас вуглецеве ціноутворення

4 Бізнес оцінює потенціал скорочення викидів парникових газів в Україні до 40-45% до 2030 року. Європейська Бізнес Асоціація (2021). <https://eba.com.ua/biznes-otsinyuye-potentsial-skorochennya-vykydiv-parnykovyh-gaziv-v-ukrayini-do-40-45-do-2030-roku/>

5 How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016) <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

6 Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015) <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

7 Утримання підвищення глобальної температури в межах 1,5-2°C до 2100 року.

8 State and Trends of Carbon Pricing 2021 (May). The World Bank (2021). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35620>

9 Carbon Pricing Watch. World Bank; Ecofys (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26565>

Малюнок 1.1.

Використання СТВ, податку на вуглець та обох інструментів паралельно в різних країнах станом на 2020 рік¹⁴

* Станом на 2021 рік

** Канадські федеральні заходи «підтримки», які застосовуються у тих провінціях, де ще немає податку на вуглець. Станом на жовтень 2020 року до цих провінцій належали: Альберта, Манітоба, Нью-Брансвік, Північно-західні території, Нунавут, Онтаріо, Острів Принца Едварда, Саскачеван, Юкон.

не розглядається як єдиний достатній інструмент, а як частина¹⁰.

У світі застосовується два основних інструменти, що встановлюють ціну на викиди вуглецю: система торгівлі викидами (СТВ) та податок на викиди діоксиду вуглецю (або вуглецевий податок). Станом на 2020 рік 31 країна використовувала СТВ (Євросоюз, Канада, Китай, Австралія та ін.), а 30 країн — податок на викиди (Мексика, Південна Африка, Норвегія й ін.). У багатьох країнах ці інструменти працювали паралельно¹¹.

У СТВ уряд системно встановлює обмеження на викиди ПГ та розподіляє безкоштовні квоти на викиди між підприємствами. Теоретично жодне підприємство не має отримати безкоштовні квоти на увесь обсяг річних викидів. Після розподілу квот підприємства мають скорочувати викиди або купляти ці квоти в інших підприємств, яким вдалось скоротити фактичні викиди. Ціна квот у такому випадку і є ціною вуглецю. Теоретично заходи зі скорочення викидів впроваджуватимуть ті підприємства, яким це буде дешевше, ніж купляти квоти. Підприємство, що впроваджує заходи зі скорочення викидів ПГ, може продавати свої надлишкові квоти іншим¹².

У випадку податку, уряд визначає ставку, яку підприємства сплачують або за викиди CO₂, або на основі кількості використаного викопного палива. Часто ці системи працюють паралельно: підприємства зі значними викидами охоплюються системою торгівлі, а дрібніші — сплачують податок. Це дає змогу досягти більшого скорочення викидів із такими ж затратами на інші заходи¹³.

Ціна на викиди в межах СТВ залежить від попиту на квоти, який пов'язаний з загальним станом економіки та ефективністю розподілу безкоштовних квот на викиди. Податок встановлює фіксовану ціну, але не обумовлює цілі зі скорочення викидів. Перевага для податку перед СТВ полягає у відсутності додаткових державних структур (а отже, й витрат на їх утримання) для організації торгівлі квотами на викиди¹⁵.

За умови належного планування впровадження, СТВ і податок на вуглець, відповідно до позиції Світового банку, забезпечують реалізацію заходів зі скорочення викидів за найнижчою для суспільства ціною. Так відбувається, позаяк наявна конкуренція між економічними суб'єктами. Ціна на вуглець, яку зобов'язані платити підприємства, погіршує їхню конкурентоздатність, оскільки підвищується ціна на їхні товари, тож вони шукатимуть найбільш вигідних шляхів перемогти в конкуренції. Якщо держава обиратиме самостійно, не в межах СТВ, які заходи зі скорочення викидів фінансувати, визначати найбільш дешеві з них для кожного підприємства у різних секторах може видатися складним завданням.

СТВ передбачає встановлення кількісної цілі зі скорочення викидів на рівні держави, яка може охоплювати декілька чи всі сектори економіки. Далі уряд трансформує цю ціль у зобов'язання підприємств та розподіляє між ними безкоштовні квоти на викиди. Кількість безкоштовних квот завжди менша, ніж сукупні викиди підприємств. Саме тому ті підприємства, де скоротити викиди парникових газів дешевше, модернізуються, а іншим доводиться купувати квоти на викиди. У такий спосіб можна досягти прогресу щодо досягнення встановленої державою цілі зі скорочення викидів.

Водночас СТВ пов'язана з більшими ризиками, ніж податок. Якщо система погано налагоджена, то це може призвести не до скорочення викидів, а до їх зростання.

¹⁰ Carbon Pricing Is Key To Fighting Climate Change-But It's No Silver Bullet. Forbes (2018). <https://www.forbes.com/sites/energyinnovation/2018/11/30/carbon-pricing-is-key-to-fighting-climate-change-but-it-is-no-silver-bullet/?sh=7cb78b737799>

¹¹ State and Trends of Carbon Pricing 2020 (May). World Bank (2020). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33809>

¹² Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

¹³ Emissions trading and carbon tax: two instruments, one goal. ICAP brief #8 (2020). https://icapcarbonaction.com/en/?option=com_attach&task=download&id=715

¹⁴ Emissions trading and carbon tax: two instruments, one goal. ICAP brief #8 (2020). https://icapcarbonaction.com/en/?option=com_attach&task=download&id=715

¹⁵ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

ня¹⁶. У межах Кіотського протоколу низка багатших країн заявила про певні цілі скорочення викидів. Одним зі способів виконання цих цілей були інвестиції у Проекти, що мали призвести до скорочення викидів у бідніших країнах. Однак механізм чистого розвитку (англ. CDM, Clean Development Mechanism) майже не призвів до додаткового скорочення викидів. Згідно з низкою досліджень, підтримані в межах CDM проекти, ймовірно, відбулися б і без продажу одиниць скорочення викидів¹⁷. Ціна одиниць скорочення викидів у Європейській СТВ (ЄСТВ), яка є найбільшою в світі, через економічні причини тривалий час зберігалася надто низькою. Вона давала змогу підприємствам не впроваджувати жодних заходів і лише купляти квоти на викиди.

Слабка, але важлива ланка, яка стосується не лише СТВ, а й вуглецевого ціноутворення загалом, полягає в тому, що не стимулюються глибинні технологічні зрушення та інновації в економіці. Згідно з висновками науковців, наразі є обмаль емпіричних даних, які підтверджували б ефективність відповідних політик (впровадження СТВ чи податку на викиди). Наявні дані та дослідження свідчать, що ефект вуглецевого ціноутворення на технологічні зміни в напрямі повної декарбонізації або відсутній, або ж є надто малим¹⁸.

Міжнародна дослідницька неурядова організація World Resources Institute у своїй публікації¹⁹ наводить параметри, які формують систему вуглецевого ціноутворення.

1. Охоплення: а) плата може збиратися лише за викиди CO₂ або за інші викиди парникових газів; б) система може охоплювати всі сектори економіки чи окремо визначені сектори; в) сплачують усі забруднювачі без винятку чи лише після заздальгідь визначеного порогу викидів. Ширше охоплення загалом дає змогу уникнути більшої кількості викидів і зробити це дешевше.
2. Точка оподаткування. Збирати плату за вуглець можна як на етапі «входу» енергоресурсів в економіку (видобуток або імпорт газу), так і на етапі їх використання. Так, на етапі «входу» ціна може охопити більший обсяг викидів та адмініструвати грошовий потік лише від декількох суб'єктів. На етапі використання збирати гроші за викиди приватних авто, у житловому секторі та від інших дрібних джерел складніше. Можлива різна комбінація цих двох підходів.

3. Звітність та верифікація. Чіткий контроль звітності за викиди є ключовою передумовою для вуглецевого ціноутворення. Оскільки охоплені системою організації будуть прагнути занижувати свої викиди, верифікація їх обсягів є обов'язковою. Це може здійснювати незалежна третя сторона або ж можна запровадити високі штрафи за неправдиву звітність.
4. Встановлення ціни чи обмеження на викиди. Ці два рішення потребують чутливого балансу політичних, економічних та екологічних інтересів. Відповідно до кліматичних міркувань, ціну можна визначити, ґрунтуючись на очікуваних збитках від змін клімату. З фіскальних міркувань — залежно від мети використання надходжень. Звичною практикою є поступове підвищення ціни та/чи підвищення обмежень на викиди, щоб бізнес мав час адаптуватися.

Світовий банк та Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD) рекомендують дотримуватися принципів під час впровадження вуглецевого ціноутворення, як-от²⁰:

- справедливість — сплачувати за вуглець мають ті, хто найбільше на ньому заробляють, а вразливі групи, яких вуглецеве ціноутворення може торкнутися через ланцюжки в економіці, мають бути захищені;
- передбачуваність і стабільність — політичні межі вуглецевого ціноутворення мають давати послідовний, значущий та прогнозований сигнал для інвесторів;
- прозорість — є потреба в своєчасній та постійній комунікації з усіма зацікавленими сторонами, а також система, що забезпечить моніторинг і верифікацію проектів зі скорочення викидів;
- надійність і екологічна цілісність — вуглецеве ціноутворення має призводити до скорочення викидів CO₂ без будь-якої додаткової шкоди для довкілля.

Запровадження адекватного вуглецевого ціноутворення — це насамперед політичне, а не економічне рішення, що ґрунтується на виконанні Паризької угоди та бажанні сталого низьковуглецевого розвитку країни. Плата за вуглець, у тій чи тій формі, означає для України визнання зміни клімату однією з найбільших загроз для своїх громадян. Наприклад, в 2014 році, аби зреагувати на тогочасну загрозу, запровадили військовий збір, який сплачують усі громадяни. Зміни клімату, зумовлені діяльністю людини, несуть із собою серйозні наслідки та загрози²¹, а вуглецеве ціноутворення є однією з відповідей на них. Водночас ціна на викиди тони CO₂ має бути достатньо високою, щоб стимулювати скорочення викидів і відмову від продуктів із великим вуглецевим слідом.

¹⁶ Carbon Pricing's Disappointing Effect on the Pace of Technological Change. Institute for advanced sustainability studies (2021).

¹⁷ How additional is the Clean Development Mechanism? Analysis of the application of current tools and proposed alternatives. Oeko-Institut (2016). https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/ets/docs/clean_dev_mechanism_en.pdf

¹⁸ The effect of carbon pricing on technological change for full energy decarbonization: A review of empirical ex-post evidence. Johan Lilliestam et al (2020). <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/wcc.681>

¹⁹ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

²⁰ The FASTER principles for successful carbon pricing : an approach based on initial experience. World Bank Group (2015). <https://www.oecd.org/environment/tools-evaluation/FASTER-carbon-pricing.pdf>

²¹ Екодія, "Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії" <https://ecoaction.org.ua/zmina-klimatu-ua-ta-svit.html>

2

ЦІНОУТВОРЕННЯ CO₂ НАРАЗІ В УКРАЇНІ

2.1. ПОДАТОК НА CO₂ В УКРАЇНІ

До 2019 року в Україні податок на викиди CO₂ збирався як одна зі складових екологічного податку і становив 0,41 грн за тону викидів CO₂ (€0,013 станом на 2019 рік). З 2019 року його збирають все ще в складі екологічного податку, але на окремий бюджетний рахунок, а ставка зросла до 10 грн (€0,32). Усі надходження зраховуються в загальний фонд бюджету. Цей податок сплачують стаціонарні джерела викидів, що мають річні викиди понад 500т CO₂. У 2020 році його сплатили 7347 підприємств²².

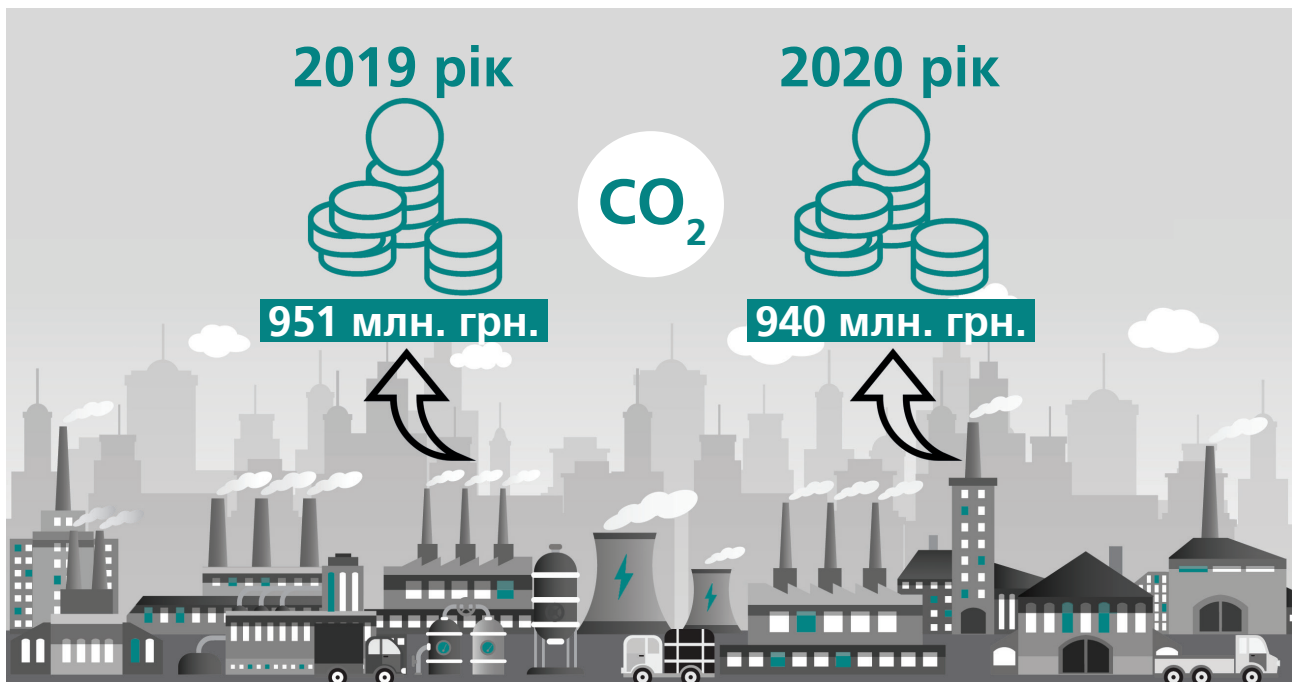
Доходи бюджету від податку за 2019 і 2020 роки, тобто після його підвищення, становили майже 1 млрд грн:

951 та 940 млн грн відповідно²³. У 2018 році ця сума становила лише 40 млн грн, тож відбулося суттєве зростання надходжень. Як порівняти, на наповнення Фонду енергоефективності у 2019 р. та 2020 р. виділили по 1,6 мільярди грн. Уся сума податку на CO₂ надходить зараз до загального фонду державного бюджету, тобто відсутнє цільове спрямування цих коштів на заходи, що пов'язані зі скороченням викидів.

Оподатковується 29% викидів парникових газів²⁴. Його низьке значення, охоплення тільки великих об'єктів (табл. 2.1) та нестача належних процедур контролю не стимулює скорочення викидів і дає змогу ухилятися від його сплати. Водночас український податок на CO₂ є одним із найнижчих в Європі та світі (мал. 2.2).

Доходи бюджету від податку за 2019 і 2020 роки, тобто після його підвищення, становили майже 1 млрд грн: 951 та 940 млн грн відповідно.

Зображення: depositphotos.com, vecteezy.com, flaticon.com

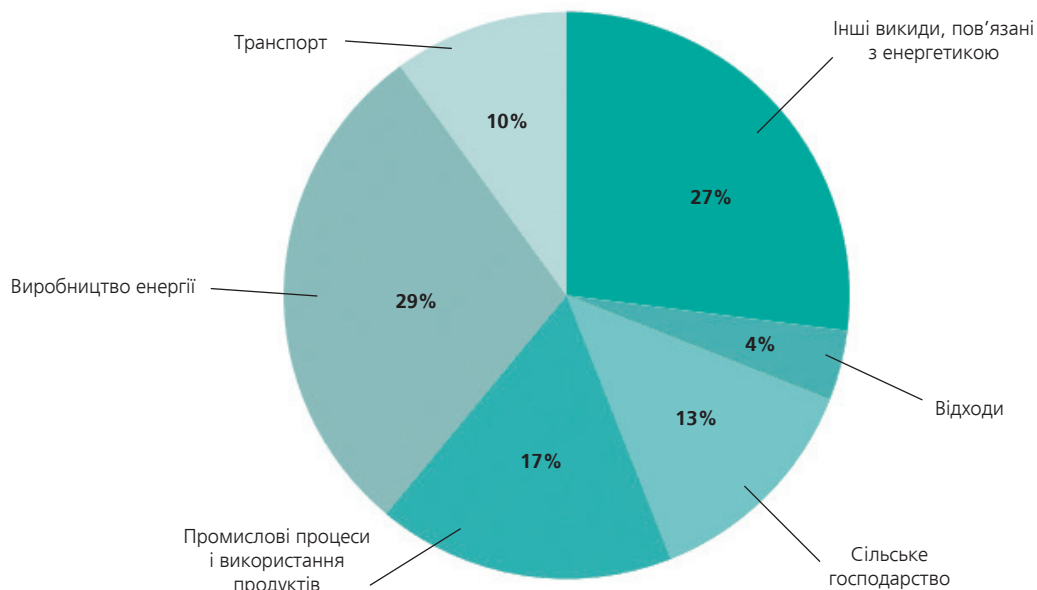

²² Лист Державної податкової служби №ЗП/99-00-04-01-01-10 від 30.04.2021 надісланий у відповідь на інформаційний запит автора дослідження.

²³ За даними звітів про надходження податку від Держказначейства (2021). <https://www.treasury.gov.ua>

²⁴ Загальні викиди парникових газів у CO₂-еквіваленті отримані з Національного кадастру викидів парникових газів станом на 2019 рік; обсяг викидів, з яких справляється податок, розрахований на основі суми надходжень податку у 2019 році.

Малюнок 2.1.
Викиди парникових газів в різних секторах в Україні в 2019 році²⁵

Таблиця 2.1.
Десять підприємств України, які сплатили 70% від загальної суми податку на CO₂ у 2020 році²⁶

	Сплачено податку в 2020, тис. грн	% від загальної суми
Холдинг СКМ, усього	103 326	40%
АТ "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО"	75 064	11
АТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО"	58 271	8
ТОВ "ДТЕК СХІДЕНЕРГО"	35 300	6
ПРАТ "МК "АЗОВСТАЛЬ"	67 122	4
ПАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"	38 011	7
ПРАТ "ММК ІМ. ІЛЛІЧА"		4
Інші		30%
ПАТ "АРСЕЛОРМІТАЛ КРИВИЙ РІГ"	120 936	13
ПАТ "ЦЕНТРЕНЕРГО"	86 072	9
КП "КІЇВТЕПЛОЕНЕРГО"	44 191	5
ПАТ "ДОНБАСЕНЕРГО"	32 565	3

Економісти, уряди, бізнес, неурядовий сектор та різні міжнародні організації закликають прискорити запровадження вуглецевого ціноутворення²⁷. Для захисту національних виробників, країни з високими ставками податку можуть впроваджувати мито на товари зі значним вуглецевим слідом. У березні 2021 року Європарламент ухвалив резолюцію щодо розробки меха-

нізму прикордонного вуглецевого коригування (англ. CBAM)²⁸. ЄС для України є найважливішим торговельним партнером: сума експорту товарів у 2020 р. становила \$18,6 млрд, а за останні роки частка експорту зросла з 34,1% до 41,5%²⁹. Відповідно до розрахунків LCU³⁰, вуглецевий податок в Україні варто підвищити

²⁵ Національний кадастр викидів парникових газів. UNFCCC (2021). <https://unfccc.int/documents/273676>

²⁶ Інформація щодо сплати до Зведеного бюджету України по платниках - суб'єктах природних монополій та суб'єктах господарювання, які є платниками рентної плати за користування надрами. Державна податкова служба України (2021). <https://tax.gov.ua/diyalnist/-informatsiya-pro-splatu-podatkv>

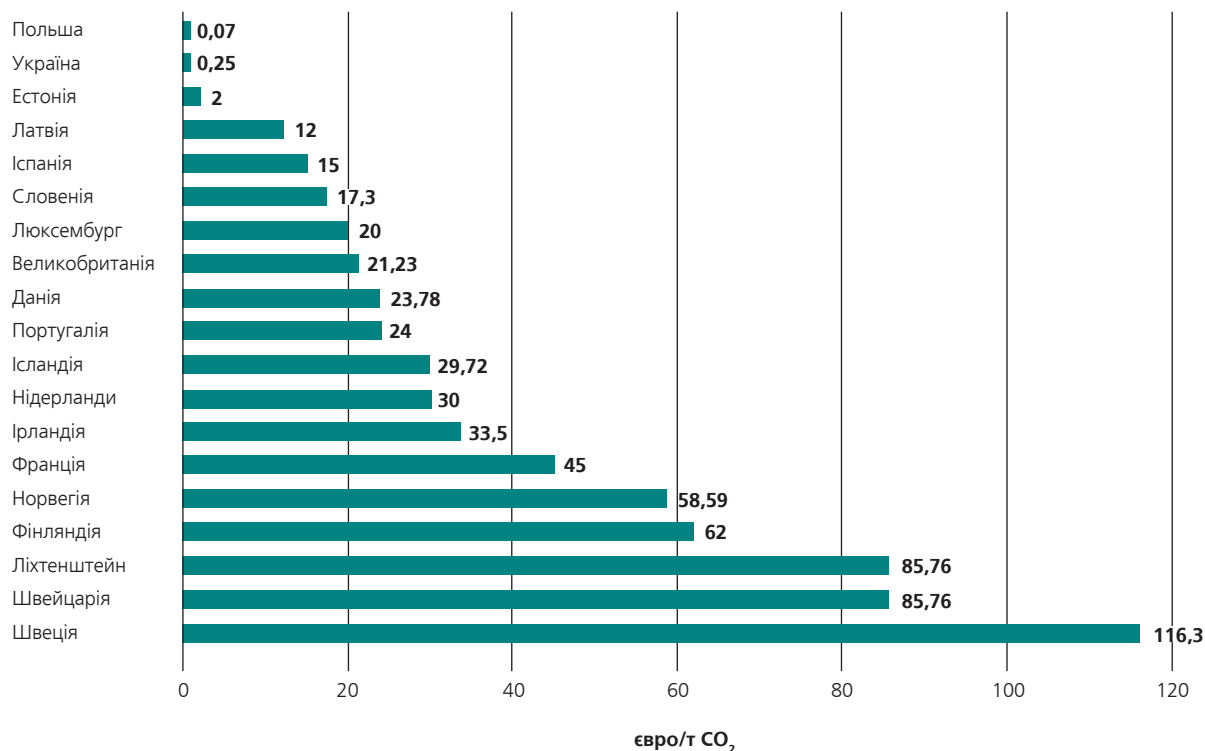
²⁷ Calls Increase to Use Carbon Pricing as an Effective Climate Action Tool. UNFCCC (2020) <https://unfccc.int/news/calls-increase-to-use-carbon-pricing-as-an-effective-climate-action-tool>

²⁸ A WTO-compatible EU carbon border adjustment mechanism. Decision adopted by the European Parliament (2021). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0071_EN.pdf

²⁹ Зовнішня торгівля товарами та послугами у 2020 році. Міністерство економіки України (2021). <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rotsi&isSpecial=true>

³⁰ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

Малюнок 2.2.

Ставка податку на викиди CO₂ в різних країнах Європи та в Україні станом на 2021 рік³¹

до 4,3 євро/т³² вже у 2022 році та продовжувати підвищувати для узгодження з СВМ та запобігання можливих негативних наслідків (соціальних, економічних) від впровадження цього механізму. Інші дослідники припускають, що ЄС може встановити винятки з СВМ для країн, у яких вуглецеве ціноутворення відповідає рівню Євросоюзу^{33,34}.

Підвищення податку з 4,3 євро/т CO₂ у 2022 до €39 у 2030 р. дало би змогу одержати €34,4 млрд (майже 1 трлн грн), а річні надходження в 2030 р. становили €6,2 млрд. Важливо зазначити, що такий варіант ймовірний лише за умови встановлення податку на точці входу енергоресурсів в економіку³⁵. Як порівняти, потреба в інвестиціях для реалізації цілі зі скорочення викидів у проєкті НВВ2 становить €102 млрд. Викори-

стання надходжень від податку для стимулювання зеленого енергетичного переходу допоможе уникнути негативних явищ від підвищеного податкового тиску та просунути у досягненні мети низьковуглецевого розвитку України. Згідно з оцінками ОЕСР, збільшення вуглецевого податку на €1 за тону CO₂ веде до скорочення викидів на 0,73%, — у випадку, якщо ним оподатковані всі викиди в економіці³⁶.

У лютому 2021 року комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС розглянув законопроект 4101-д, який окрім змін до Податкового кодексу передбачає підвищення ставки податку на викиди діоксиду вуглецю до 30 грн за тону вже з 1 січня 2021 року³⁷.

На початку липня 2021 р. у першому читанні ухвалено законопроект 5600, який передбачає підвищення ставки податку на викиди діоксиду вуглецю до 30 грн/т.

2.2. СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ В УКРАЇНІ

Попри податок на викиди, що діє в Україні з 2011 року, донедавна підприємства обчислювали обсяги викидів

31 Carbon Taxes in Europe. Tax foundation (2021). <https://bit.ly/3cToY0c>.

32 A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021)

33 Carbon Border Tax Could Jolt World Trade. Boston Consulting Group (2020). https://image-src.bcg.com/Images/BCG-How-an-EU-Carbon-Border-Tax-Could-Jolt-World-Trade-Jun-2020_tcm9-252002.pdf

34 EU Urges Trading Partners to Impose CO2 Price to Avoid Levy. Bloomberg Green (2021). <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-23/eu-urges-trading-partners-to-put-a-price-on-carbon-to-avoid-levy>

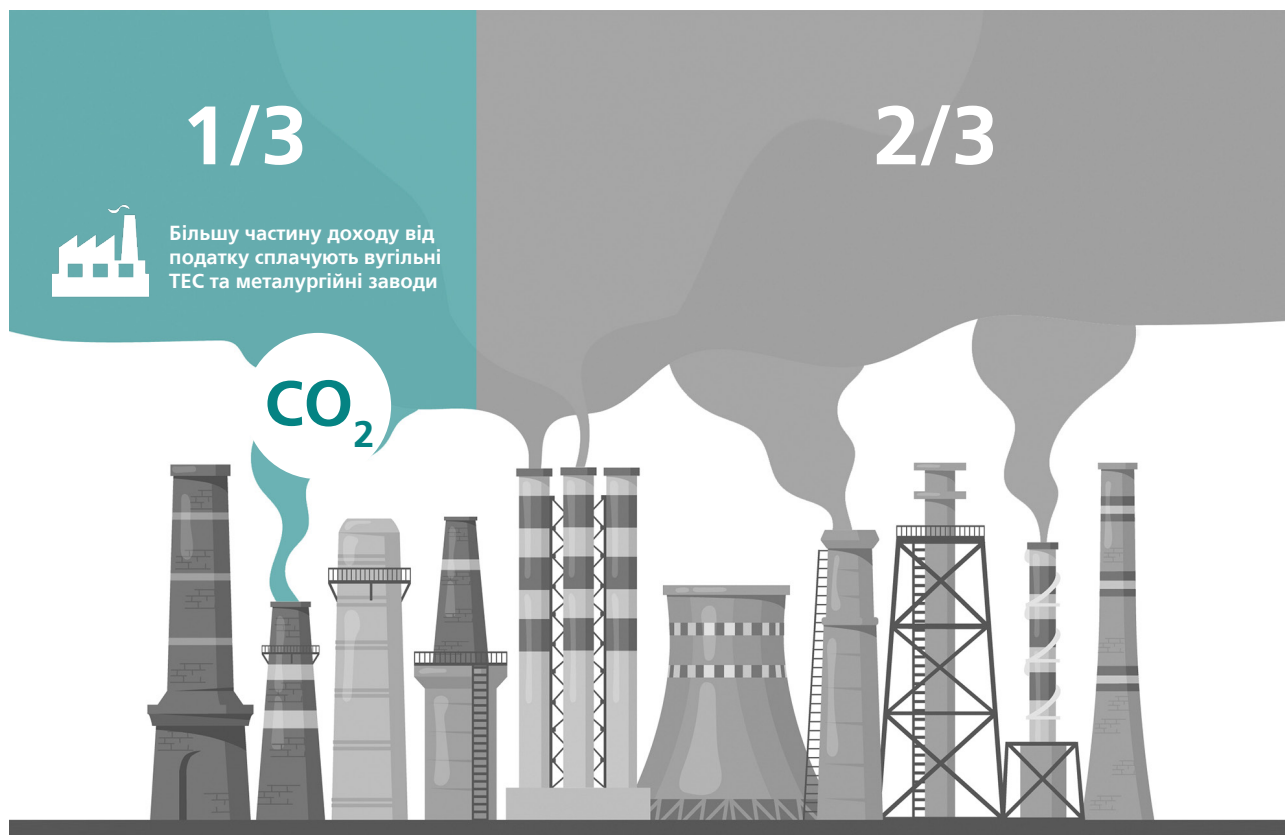
35 A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

36 Effective Carbon Rates, OECD (2021). <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/effective-carbon-rates-2021-0e8e24f5-en.htm>

37 Підвищити екологічний податок за викиди CO₂ та зменшити податки зі здачі нерухомості в оренду. Інтернет-представництво Комітету з питань інтеграції України до ЄС (2020). <http://comeuroint.rada.gov.ua/print/73313.html>

Податок на CO₂ охоплює лише третину викидів парникових газів в Україні. Більшу частину доходу від податку сплачують вугільні ТЕС та металургійні заводи.

Зображення: freepik.com, flaticon.com

за різними методиками, а подані звіти не перевірялись. У такий спосіб дані щодо викидів, які збирала держава, були нерепрезентативними.

З 1 січня 2021 року почала діяти система моніторингу, звітності та верифікації (МЗВ) викидів парникових газів, що є частиною Директиви 2003/87/ЄС³⁸. Із введенням в дію Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», визначені урядом великі й середні промислові підприємства зобов'язані готувати плани з моніторингу викидів парникових газів та щорічно звітувати про викиди. Контроль за реалізацією системи МЗВ має здійснювати Держекоінспекція, ґрунтуючись на європейських стандартах.

Згідно з Угодою про Асоціацію з ЄС Україна зобов'язана ввести СТВ, тож впровадження системи МЗВ стало першим кроком. Наступний етап — створення ринкових механізмів, що передбачають введення квот на викиди та можливість їх продажу³⁹. Наразі запуск СТВ заплановано на 2025 рік.

Податок на CO₂ охоплює лише третину викидів парникових газів в Україні. Більшу частину доходу від податку сплачують вугільні ТЕС та металургійні заводи. Ставка податку в десятки разів нижча, ніж в середньому в ЄС. Відповідно до неї, підприємствам вигідніше сплачувати податок, ніж скорочувати викиди. Отже, наявна система податку на CO₂ не виконує свою функцію, тобто не веде до скорочення викидів.

³⁸ Роз'яснення щодо впровадження системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів для операторів установок. Міністерство захисту довкілля (2020). <https://mepr.gov.ua/news/36624.html>

³⁹ Державна екологічна інспекція України <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-vprovadzhuut-yevropejski-standarti-v-sferi-kontrolyu-za-vikidami-parnikovih-gaziv>

3

СТАН ТА ПРИКЛАДИ ВУГЛЕЦЕВОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В СВІТІ

У 2021 році в світі функціонує 61 інструмент вуглецевого ціноутворення: СТВ або податок на CO₂. Ними охоплено 21,5% усіх викидів парникових газів. У різних інструментах, ціна однієї метричної тони CO₂ варіюється від менше \$1 до 137⁴⁰. Сумарні надходження від вуглецевого ціноутворення в 2019 р. становили \$48 млрд, з них 53% зібрано завдяки податку на викиди, а 47% — через СТВ⁴¹. Більшість грошей, зібраних від податку на CO₂, надходили безпосередньо до бюджетів країн, а надходження від СТВ, найчастіше мали цільове спрямування. На малюнку 3.1 зображено використання надходжень від СТВ та податку за чотирма напрямками: загальний бюджет, цільове призначення (фінансування конкретних програм), зменшення інших податків та прями субсидії домогосподарствам чи підприємствам.

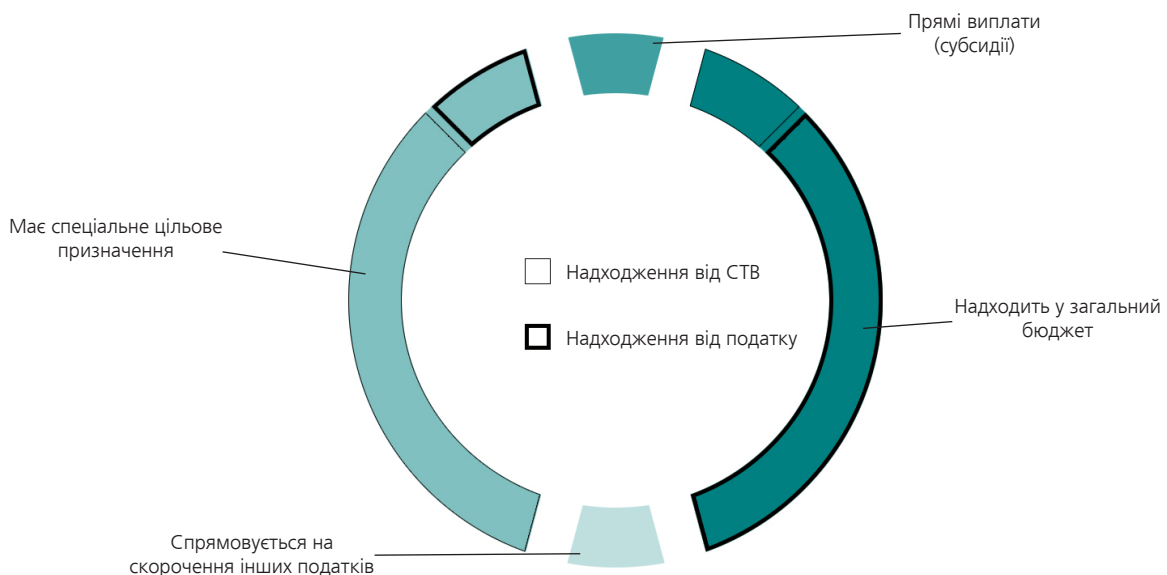
Далі ми аналізуємо роботу вуглецевого ціноутворення в країнах Європейського Союзу, оскільки він є важливим торгівельним партнером і Україна рухається до інтеграції з ЄС; Чилі, Чорногорія, Латвія, Колумбія та Південна Африка є економічно-співставними з Україною; інформація щодо інших країн наведена для порівняння. В додатку 1 подано порівняльну таблицю основних параметрів податку на CO₂ у цих країнах.

3.1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

У ЄС поєднано обидві основних системи вуглецевого ціноутворення: торгівлю квотами на викиди та податок на CO₂. Європейська система торгівлі викидами (далі —

Малюнок 3.1.

Структура механізмів збору платежів за викиди CO₂ та їх витрати, весь світ (власні розрахунки на основі Global Carbon Account in 2020)⁴²

⁴⁰ State and Trends of Carbon Pricing 2021 (May). The World Bank (2021). <https://blogs.worldbank.org/climatechange/state-and-trends-carbon-pricing-2021>

⁴¹ Global Carbon Account in 2020. Institute for Climate Economics (2020). <https://www.i4ce.org/download/global-carbon-account-in-2020/>

⁴² Global Carbon Account in 2020. Institute for Climate Economics (2020). <https://www.i4ce.org/download/global-carbon-account-in-2020/>

ЄСТВ) охоплює десять тисяч підприємств в усьому ЄС, включно з авіацією, та регулює 40% викидів парникових газів⁴³. У деяких країнах сектори економіки, що не охоплені системою, сплачують податок на CO₂. З 27 держав-членів ЄС, 16 країн запровадили податок на CO₂ в тій чи тій формі. Так само країни в різний спосіб використовують надходження від податку. Країни ЄС також надають підтримку об'єктам, які сплачують податок чи підпадають під ЄСТВ:

1. Швеція та Фінляндія знизили податки на прибуток.
2. Данія та Велика Британія зменшили соціальні нарахування для підприємств; частину надходжень (5–20%) вони вкладають в підтримку енергоефективності⁴⁴.
3. Усі країни ЄС надають частину квот безкоштовно тим підприємствам, що орієнтовані на експорт, проте ця форма підтримки має завершитися до 2030 року.

3.2. ЯК ЄС ВИКОРИСТОВУЄ ФІНАНСОВІ НАДХОДЖЕННЯ ВІД СИСТЕМИ ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ

Директива, якою було запроваджено ЄСТВ, зазначає, що не менше 50% фінансових надходжень від торгівлі викидами мають використовуватися на кліматичні цілі⁴⁵.

Іншу частку надходжень країни розподіляють на власний розсуд. У період 2013–2019 рр., з €49 млрд отриманих через ЄСТВ, 35,7 (73%) спрямовано на кліматичні цілі⁴⁶.

У вересні 2020 року в ЄС оновили правила роботи ЄСТВ на період 2021–2030 рр., зменшивши частку безкоштовних квот на викиди та встановивши додаткові умови щодо їх отримання. Однією з таких умов є самостійне впровадження заходів зі скорочення викидів підприємствами, що підпадають під ЄСТВ. Підтримку отримують лише ті галузі, в яких вуглецеве ціноутворення може спонукати підприємства перенести шкідливі виробничі потужності в інші країни. Також позбавили підтримки технології з надто високим споживанням електрики на одиницю продукції⁴⁷. Згідно з оновленими правилами, створено два інструменти для підтримки підприємств у переході до низьковуглецевих технологій: Фонд для інновацій та Фонд для модернізації (табл. 3.1). На фінансування цих інструментів до 2030 року спрямується від 4,8% до 6% надходжень від ЄСТВ (майже €25 млрд). Директива, якою запровадили ЄСТВ, вимагає не менше 50% надходжень від торгівлі викидами спрямовувати на кліматичні цілі. Іншу частку надходжень країни розподіляють на власний розсуд. У період 2013–2019 рр., з €49 млрд, отриманих через ЄСТВ, 35,7 (73%) спрямовано на кліматичні цілі.

Попри вимогу використовувати 50% надходжень ЄСТВ на енергетичні та кліматичні заходи, насправді майже 80% надходжень за останні роки країни-члени ЄС

Таблиця 3.1.
Використання фінансових надходжень від ЄСТВ для підтримки промисловості

Інструмент	Фонд для інновацій ⁴⁸	Фонд для модернізації ⁴⁹
Наповнення	€10 млрд у період 2021–2030	2% від продажу квот у період 2021–2030
Мета	Промислове впровадження низьковуглецевих рішень з метою виведення їх на ринок	Додаткова підтримка для 10 найменш розвинутих членів ЄС
Використання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інноваційні низьковуглецеві технології та процеси у енергоємній промисловості, зокрема розробка продуктів з нижчою вуглецеємністю, ніж аналоги 2. Інноваційні рішення для генерації з ВДЕ 3. Технології і системи зберігання енергії 4. Вловлення вуглецю з атмосфери та його переробка (CCU) 5. Спорудження та використання технологій уловлювання і зберігання вуглецю (CCS) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виробництво і використання енергії з ВДЕ 2. Енергоефективність 3. Технології зберігання енергії 4. Модернізації енергомереж, включаючи центральне опалення, трубопроводи та електромережі 5. Справедливий перехід для залежних від викопного палива регіонів: працевлаштування, професійне навчання та освіта працівників і працівниць, стартапи та інші ініціативи з працевлаштування

⁴³ EU Emissions Trading System. European Commission (2021) https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en

⁴⁴ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

⁴⁵ Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council (2003) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:02003L0087-20180408>

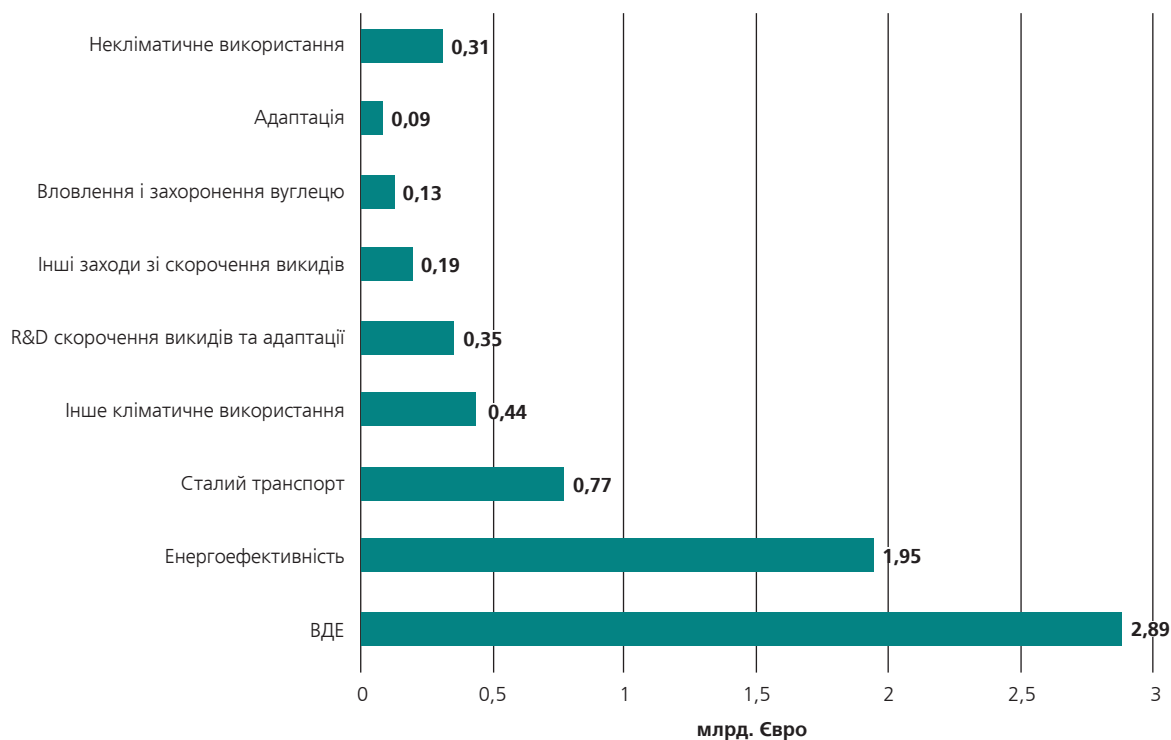
⁴⁶ Fit for 2030: Making EU ETS revenues work for people and climate. WWF (2021) <https://www.wwf.eu/?3962441/Making-EU-ETS-revenues-work-for-people-and-climate>

⁴⁷ State of the Union: Commission adopts revised EU Emission Trading System State aid Guidelines. European Commission (2020). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1712

⁴⁸ Modernization fund. European commission (2021). https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en

⁴⁹ Innovation fund. European commission (2021). https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_en

Малюнок 3.2.

Використання фінансових надходжень від ЄСТВ за 2013–2015 рр. в Євросоюзі⁵⁰

спрямували на такі проекти. Інші 20% надходили до загального бюджету⁵¹. Надходження від ЄСТВ у 2019 році становили 14 млрд євро, а у 2020 — 19,2 млрд.

Використання надходжень від ЄСТВ для підтримки кліматично-дружніх заходів, як і будь-які заходи з підтримки промисловості, обмежується законодавством ЄС щодо державної допомоги бізнесу.

3.3. ДАНІЯ

Податок на викиди CO₂ в Данії ввели у 1992 році, а з 1995 р. країна почала повертати частину зібраних коштів різним секторам промисловості. Викиди в промисловості скоротилися на 23% впродовж десятиліття після запровадження податку⁵². Податок застосовується до викопного палива та фторовмісних газів. Ставка податку становить 25,8 дол./т CO₂, він охоплює 40% викидів парникових газів у країні. Надходження від податку в 2020 р. становили €650 млн⁵³. Для зменшення

податкового тиску, у підприємств є можливість сплачувати на 25% менше податку, за умови підписання з урядом добровільної угоди на вжиття заходів зі зменшення використання енергії. Весь обсяг податку в Данії надходить до державного бюджету. Паралельно до податку, важка промисловість та енергетика Данії платять за викиди через ЄСТВ. Надходження від продажу дозволів на викиди в 2020 р. становили €73,56 млн, які спрямовуються на дослідження та інновації через програму Демонстрації енергетичних технологій (англ. Energy Technology and Demonstration Programme).

3.4. НІДЕРЛАНДИ

У Нідерландах наразі немає податку на CO₂, але уряд розглядає введення такого податку паралельно з ЄСТВ. Якщо ціна квот в ЄСТВ буде нижчою за встановлений урядом рівень — підприємства сплачуватимуть цю різницю у формі податку. Нижній рівень ціни передбачається у розмірі 18 євро/т CO₂ з миті введення і зростатиме до 43 євро/т CO₂ в 2030 році. Податком планується охопити ті самі сектори, охоплені ЄСТВ, а також сміттєспалювальні установки. Сплачувати податок будуть лише ті підприємства, що перевищать викиди понад певну межу.

Надходження Нідерландів від ЄСТВ становили €197,44 млн в 2020 році. В межах національних планів та програм щодо клімату, уряд Нідерландів підтримуватиме: заходи з енергоефективності будівель, реформування транспортного сектору (перехід на громадський тран-

⁵⁰ Using Carbon Revenues. World bank (2019). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32247>

⁵¹ Using Carbon Revenues. World bank (2019). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32247>

⁵² Carbon Taxes: A Review of Experience and Policy Design Considerations. National Renewable Energy Laboratory (2009). <http://www.nrel.gov/docs/fy10osti/47312.pdf>

⁵³ Climate Mitigation Policy in Denmark: A Prototype for Other Countries. International Monetary Fund (2020). <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2020/English/wpiea2020235-print-pdf.ashx>

спорт, електротранспорт та велосипед, кращу логістику), розвиток ВДЕ шляхом надання грантів (у 2021 році бюджет програми становив €5 млрд), додаткові субсидії на СЕС та ВЕС тощо⁵⁴.

3.5. ЛАТВІЯ

У Латвії поступове підвищення вуглецевого податку є частиною державної політики з досягнення цілей скорочення викидів та доведення рівня вуглецевого ціноутворення до ціни в ЄСТВ. З 1 січня 2020 податок зріс з 4,5 євро/т CO₂ до 9 євро/т CO₂ і продовжить зростати до 15 євро/т CO₂ в 2022 році. Раніше 40% надходжень надходили до місцевих бюджетів, але зараз всі надходження йдуть до державного⁵⁵. Податок на викиди CO₂ сплачують підприємства в секторі енергетики, що не охоплені ЄСТВ. Загалом оподатковується 15% викидів парникових газів. Річні надходження від податку на CO₂ становлять 8,44 млн євро⁵⁶. Надходження від податку використовуються на охорону навколишнього середовища та заходи щодо протидії зміні клімату⁵⁷.

Частина підприємств Латвії охоплена ЄСТВ. Надходження від торгівлі квотами у 2019 становили €18,58 млн. У Національному плані дій Латвії з клімату та енергетики⁵⁸ передбачені заходи, як-от: фінансування енергоефективності і ВДЕ в секторі будівель і опалення, гранти на ВДЕ для приватних будинків, підтримка біогазових установок, розвиток громадського транспорту й велосипедної інфраструктури.

3.6. НІМЕЧЧИНА

У Німеччині до 2021 року безпосереднє вуглецеве ціноутворення реалізувалося лише через ЄСТВ. Опосередковано ціна на вуглець встановлювалась через пов'язані з паливом збори та податки⁵⁹.

У межах реформи податку на CO₂ Німеччина створює внутрішню систему торгівлі квотами, яка охоплюватиме сектори, що не входять в ЄСТВ. Однак ця система

регулюватиме не обсяги викидів, а обсяги використання пального, з якого утворюються ці викиди. Сплачувати цей податок будуть не виробники чи імпортери енергоресурсів, а крайня ланка постачальників газу, вугілля та рідкого пального (усього це чотири-шість тис. компаній), які продають його кінцевим споживачам⁶⁰. З 2021 року ціна на викиди CO₂ встановлюється в секторах транспорту та будівель, в яких раніше такої ціни не було. В обох секторах домінує викопне паливо: газ, паливний мазут, бензин та дизель. Третина викидів парникових газів утворюється в цих секторах⁶¹. Для підтримки промисловості допомогу отримуватимуть компанії, у витратах яких частка енергоносіїв становить понад 20%. Також на 10% зростуть житлово-комунальні субсидії для громадян.

У минулому Німеччина має позитивний досвід добровільних домовленостей між урядом і промисловцями країни. В 1995 році підписано першу декларацію про зобов'язання скорочувати викиди. Згідно з нею, певні підприємства мали провести екомодернізацію, а уряд, натомість, звільняв їх від сплати податку на викиди CO₂⁶².

З 2012 року, частина надходжень від торгівлі квотами в межах ЄСТВ у Німеччині надходять до Спеціального енергетичного та кліматичного фонду. Фонд фінансує заходи з трансформації енергетики та захисту клімату в Німеччині та інших країнах⁶³.

3.7. ФІНЛЯНДІЯ

У Фінляндії податок на CO₂ запроваджено з 1990 року, у 2021 його ставка становила 62 євро/т CO₂. Податком охоплено 36% викидів парникових газів, він застосовується до спалювання викопного палива, але не застосовується до підприємств, які його використовують як сировину. Для зменшення впливу податку деяким галузям знизили податок на прибуток підприємств. Надходження податку (2019) становлять 1,6 млрд євро. Ця сума розподіляється 50/50 між загальним фондом державного бюджету та пропорційним скороченням податку на прибуток⁶⁴. Надходження Фінляндії від ЄСТВ становили €98,33 млн (2020).

⁵⁴ Measures to reduce greenhouse gas emissions. Government of the Netherlands (2021). <https://www.government.nl/topics/climate-change/national-measures>

⁵⁵ State and Trends of Carbon Pricing 2020 (May). World Bank (2020). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33809>

⁵⁶ Carbon pricing across the world: how to efficiently spend growing revenues? Institute for Climate Economics (2018). https://www.i4ce.org/wp-core/wp-content/uploads/2018/10/20181106_PC55_Carbon-Revenues_vENG.pdf

⁵⁷ Пропозиції щодо розвитку інструментів вуглецевого ціноутворення в Україні. Vivid Economics (2019). <https://bit.ly/3giWBte>

⁵⁸ Latvia adopts climate and energy plan and long term strategy. Bankwatch Network(2020). <https://bankwatch.org/blog/latvia-adopts-climate-and-energy-plan-and-long-term-strategy>

⁵⁹ Pricing carbon: An important instrument of ambitious climate policy. Edited by the Heinrich Böll Foundation Brussels (2020). <https://www.boell.de/sites/default/files/2020-09/The%20Pricing%20of%20CO2.pdf>

⁶¹ Germany's carbon pricing system for transport and buildings. Clean Energy Wire (2020). <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-planned-carbon-pricing-system-transport-and-buildings>

⁶² Велика промислова екологізація або Як здійснюють екомодернізацію підприємств у ЄС? European Business Association (2020). <https://eba.com.ua/velyka-promyslova-ekologizatsiya-abo-yak-zdiysnyuyut-ekomodernizatsiyu-pidpryyemstv-u-yes/>

⁶³ What is the Climate Initiative about? Federal ministry for environment, Nature Conservation and nuclear safety (2017). <https://www.bmu.de/en/topics/climate-energy/climate/climate-initiative/general-information/>

⁶⁴ Environmental and Energy Taxation in Finland. Economic Council of the Finnish Prime Minister's Office (2000). http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/622996/J0400_Environmental+and+Energy+Taxation+in+Finland.pdf/bf880b78-6d64-461e-92c1-c823904bbb94?version=1.0

Таблиця 3.2.

Непряме оподаткування CO₂ через інші податки і платежі в Німеччині (2018)

	Одиниці виміру	Ставка податку чи акциз	Непряме оподаткування CO ₂ , за тону CO ₂
		Євро за одиницю	Євро за тону CO ₂
Сектор тепла			
Вугілля (тепло)	євро/ГДж	0,33	3,47
Легкі сорти мазуту	євро/1000 л.	61,35	23,03
Важкі сорти мазуту (тепло)	євро/тону	25,00	7,87
Природний газ (тепло)	євро/МВт-год.	5,50	30,23
Зріджений газ (тепло)	євро/100 л.	6,06	20,56
Рідке паливо			
Етилований бензин	євро/1000 л.	721,00	315,90
Звичайний бензин	євро/1000 л.	654,50	286,76
Дизель	євро/1000 л.	470,40	179,06
Природний газ (пальне)	євро/МВт-год.	13,90	76,40
Зріджений газ (пальне)	євро/100 л.	18,03	61,16
Сектор електрогенерації			
Вугілля	євро/ГДж	0	0
Важкі сорти мазуту (електрика)	євро/тону	25	7,87
Природний газ	євро/МВт-год	0	0
Плата за електрогенерацію в межах ЄСТВ	євро/квоту	15,82	15,82
Податок на електрику	євро/МВт-год	20,50	22,78
Додаткові збори	євро/МВт-год	75,55	83,94
Усього за електрику	євро/МВт-год	118,87	122,54

3.8. ШВЕЦІЯ

Швеція запровадила податок на викиди CO₂ на початку 1990 рр. Ставка податку становить 116,3 євро/т CO₂. Податком обкладене все викопне паливо, враховуючи співвідношення вмісту вуглецю. Це дає змогу суттєво спростити систему оподаткування, оскільки непотрібно напряму замірювати викиди⁶⁵. Від загальних викидів парникових газів податок охоплює 40%. Надходження від податку повністю зараховуються до державного бюджету та не мають цільового призначення. У 2019 році зібрано €2042,67 млн податку. Підприємства, що охоплені ЄСТВ, не сплачують податку. Надходження Швеції від торгівлі квотами на викиди в межах ЄСТВ становили €56,52 млн (2020)⁶⁶. Проект Національного плану з клімату та енергетики Швеції⁶⁷ передбачає фінансування заходів, як-от: грантовий фонд на заходи зі скорочення викидів у всіх секторах, комунікаційні й

консультаційні заходи, розробка місцевих кліматичних та енергетичних стратегій, окрема грантова програма для інноваційних заходів, знижки на автомобілі з низькими викидами CO₂ (до €5800 для автомобілів із 0 викидів), програма відмови від викопного палива на транспорті, підтримку розвитку ВДЕ тощо.

3.9. НОРВЕГІЯ

Північні європейські країни найпершими запровадили податок на викиди CO₂ ще в 1990 рр. Завдяки податку на CO₂ планувалося знизити податки на прибуток та захистити клімат. У такий спосіб Норвегія реалізувала схему «нуль надходжень», відповідно до якої збори від податку на CO₂ витратили на зниження податку на прибуток⁶⁸.

З 1 січня 2018 року податок на CO₂ зріс до 58,59 євро/т CO₂-е. Сільське господарство, спалювання сміття та деякі інші сектори звільнені від сплати. Нині тривають дослідження щодо можливості запровадження податку і в цих секторах. Надходження від податку в 2020

⁶⁵ Sweden Carbon Tax. Government of Sweden (2021). <https://www.government.se/government-policy/taxes-and-tariffs/swedens-carbon-tax/>

⁶⁶ Report on the functioning of the European carbon market. European Commission (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0740&from=EN>

⁶⁷ Sweden's draft integrated national energy and climate plan. Ministry of the Environment and Energy (2020) https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/sweden_draftnecp.pdf

⁶⁸ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project. https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

році становили \$1,758 млн, податком охоплено 66% викидів країни⁶⁹.

Не будучи членом ЄС, Норвегія приєднана до ЄСТВ; розглядається можливість охоплення системою і сектору спалювання сміття⁷⁰. Протягом третьої фази роботи ЄСТВ (2013–2019 рр.), Норвегія продала 18,5 млн од. скорочення викидів, це майже 3% від загального обсягу торгівлі квотами в ЄСТВ.

3.10. ЧОРНОГОРІЯ

На початку 2020 р. Чорногорія ухвалила рішення про розробку внутрішньої СТВ, з наміром пізніше приєднатися до ЄСТВ. Мінімальна ціна на дозволи на викиди становить 26 дол./т CO₂, система охоплюватиме енергетику та промисловість. Надходження від продажу дозволів надходять до Фонду захисту довкілля і будуть використані на природозахисні заходи, проекти в сфері ВДЕ та підтримку інновацій. Дата запуску системи наразі невідома. Податку на викиди CO₂ в Чорногорії немає.

3.11. ЧИЛІ

У Чилі ставка податку на викиди CO₂ становить 5 дол./т CO₂, а сам податок запроваджено в 2017 році. Податок сплачують стаціонарні установки потужність від 50 МВт в секторі енергетики та промисловості, він охоплює 39% викидів ПГ країни. Надходження від податку зараховуються до державного бюджету без спеціального призначення, але уряд, синхронно з податком, збільшує видатки на освіту та охорону здоров'я. У 2020 році завдяки податку зібрано \$290 млн. Система в Чилі слугує прикладом застосування ставки податку для скорочення викидів, а надходжень — для розвитку соціальної сфери.

На замовлення уряду Чилі змодельовано вплив на економіку від підвищення податку на CO₂ до рівня, що необхідний для досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року. Результати моделювання засвідчили, що підвищення податку з 5 до 10,7 дол./т CO₂ та охоплення ним усіх викидів від спалювання викопного палива призведе до скорочення ВВП на 0,04% до 2050 р., як порівняти зі сценарієм без податку⁷¹.

⁶⁹ State and Trends of Carbon Pricing 2021 (May). The World Bank (2021). <https://blogs.worldbank.org/climatechange/state-and-trends-carbon-pricing-2021>

⁷⁰ State and Trends of Carbon Pricing 2020 (May). World Bank (2020). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33809>

⁷¹ Green growth opportunities for the decarbonization goal for Chile. Ministry of Finance, Government of Chile (2020). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/968161596832092399/pdf/Green-Growth-Opportunities-for-the-Decarbonization-Goal-for-Chile-Report-on-the-Macroeconomic-Effects-of-Implementing-Climate-Change-Mitigation-Policies-in-Chile-2020.pdf>

3.12. КОЛУМБІЯ

З 2017 року в Колумбії податок на викиди CO₂ почали сплачувати виробники та імпортери рідкого палива, отриманого з викопних енергоресурсів, та природного газу для обмеженого кола потреб. Запровадження податку належало до частини податкової реформи, спрямованої на підвищення продуктивності та створення джерел фінансування нової стратегії розвитку країни. Ставка податку становить 5 дол./т CO₂. Податок охоплює 24% викидів ПГ у країні. Надходження від податку в 2020 році становили \$230 млн. Згідно з цільовим призначенням, податок зараховується у Фонд екологічної стабільності та сталого сільського розвитку на території, охоплених конфліктом.

У Колумбії триває розробка національної СТВ. Надходження від продажу дозволів на викиди планується спрямувати на заходи зі скорочення викидів та обслуговування самої СТВ.

3.13. ПІВДЕННА АФРИКА

У Південній Африці податок на викиди застосовується до усіх парникових газів у секторах спалювання викопних енергоресурсів, промислові процеси та неконтрольовані витоки парникових газів. Ставка податку становить 8 дол./т CO₂-е, він охоплює 80% викидів парникових газів у країні. Вона зростатиме до 2022 року на 2% + рівень інфляції. Для підтримки промисловості встановлюється нульова ставка податку, враховуючи умови:

- 60% викидів від будь-якої оподаткованої діяльності;
- 10% викидів у секторах, де є загроза зниження міжнародної конкурентоздатності;
- 5% викидів, якщо підприємство інвестує в заходи зі скорочення викидів на виробництві.

Також до 15% викидів підприємства, вони можуть купити міжнародні одиниці скорочення викидів і не сплачувати за них податок. Фінансові надходження від податку спрямовуються на підтримку встановлення сонячних водонагрівачів, енергетичні субсидії для домогосподарств із низьким рівнем доходу, покращення громадського транспорту та скорочення частки автотранспорту і збільшення частки залізниці у вантажоперевезеннях. Для додаткової підтримки домогосподарства і енергоінтенсивної промисловості, надходження компенсують частину податків, які сплачують виробники електроенергії⁷². Відповідно до попередніх оцінок уряду, надходження від податку за бюджетний рік 2020/2021 становитимуть \$129,5 млн.

⁷² Using Carbon Revenues. Partnership for Market Readiness (PMR), World bank (2019). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32247>

Окремих бюджетних видатків на заходи зі скорочення викидів не здійснюється, але уряд видає гранти на заходи з адаптації до змін клімату та відновлення після природних катастроф⁷³.

В Україні ставка податку на CO₂ нижча, ніж у інших країн із співставним рівнем економічного розвитку. В більш розвинутих країнах ставки податку ще вищі. Як у першій, так у другій групі країн застосовуються різні підходи до вуглецевого ціноутворення та використовуються надходження з різними цілями. В деяких випадках дизайн вуглецевого податку може стимулювати економічний розвиток. Україні варто планувати власну систему вуглецевого ціноутворення, ґрунтуючись на місцевих умовах та історичних реаліях. Наприклад, у нас вже є податок на викиди CO₂, збір та використання надходжень від якого потрібно вдосконалювати залежно від цілей, які має визначити центральна влада. Також варто розглянути можливості поєднання податку з системою торгівлі викидами, оскільки в декількох країнах ці системи працюють паралельно, а Україна має зобов'язання з впровадження СТВ.

---

73 Budget Review 2020. National Treasury of Republic of South Africa (2020). <http://www.treasury.gov.za/documents/national%20budget/2020/review/FullBR.pdf>

4

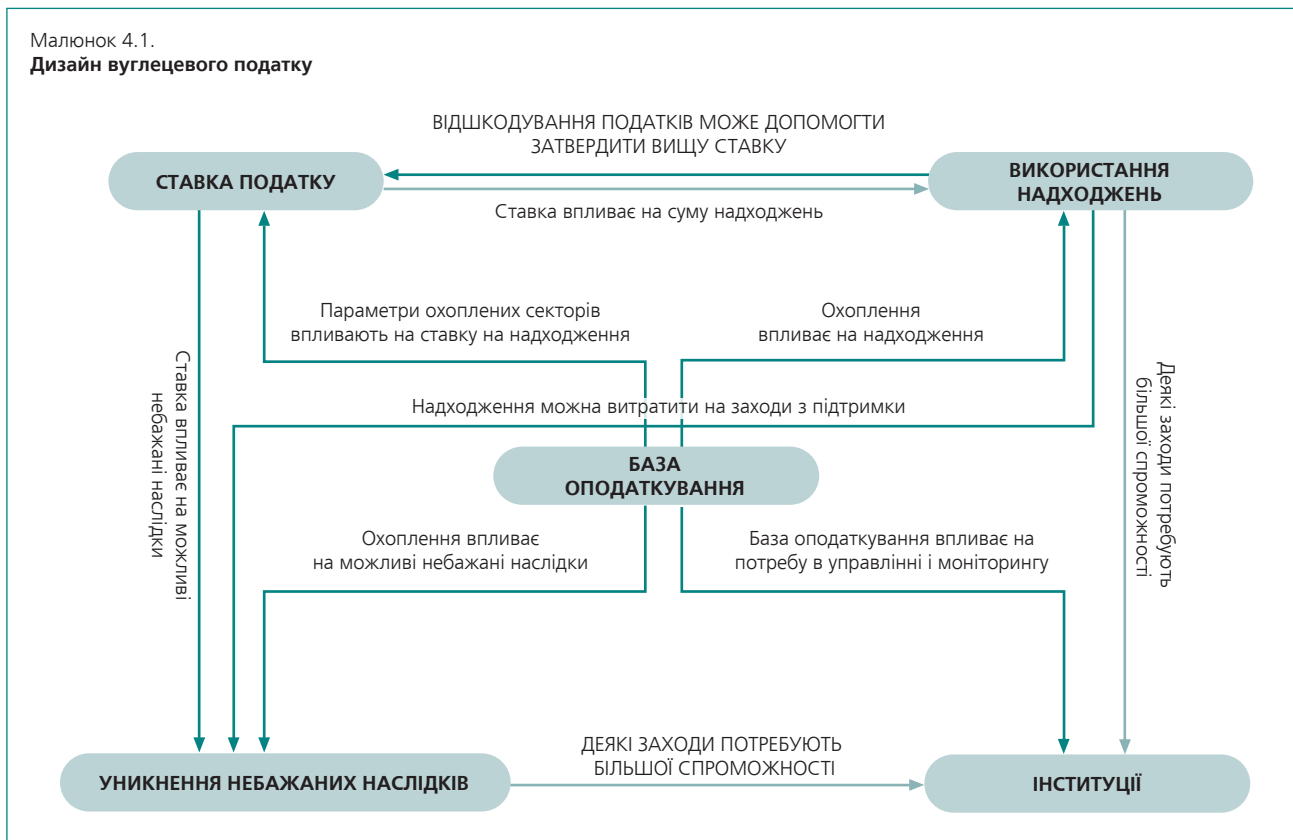
ДИЗАЙН ВУГЛЕЦЕВОГО ПОДАТКУ

Податок на CO₂ — це комплексний інструмент із багатьма особливостями. В Україні ці особливості не мали особливого значення через низьку ставку податку. З її підвищенням уряд має випрацювати більш усвідомлений підхід до збору коштів та їх розподілу. Взаємозв'язки між різними параметрами вуглецевого податку можна зобразити за допомогою схеми (мал. 4.1.)⁷⁴.

Запровадженню (у випадку України — суттєвому підвищенню) вуглецевого податку має передувати підготовча робота. Досвід інших країн свідчить, що опрацювання бачення мети податку та розуміння національних умов сприятиме кращій оцінці наслідків різних форм архітектури податку.

Найважливіше — визначити мету, яку уряд хоче досягнути цим податком. Прикладом мети може слугувати скорочення викидів CO₂, збільшення надходжень до державного бюджету чи стимулювання та розвиток чистих технологій. Конкретніша мета дає змогу чіткіше визначити основні параметри податку.

Розуміння національних умов означає аналіз структури викидів у різних секторах та спроможності урядових органів адмініструвати податок. Не менш важливим фактором є рівень підтримки податку серед громадськості, політиків та бізнесу. До того ж розуміння кому запровадження податків принесе найбільше збитків дасть змогу спланувати компенсаційні заходи.

74 Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

Таблиця 4.1.

Контрольний список для розробки вуглецевого податку⁷⁵

Обрати базу оподаткування	Обрати ставку податку	Врахувати можливі негативні наслідки	Визначитися як використати надходження	Забезпечити нагляд і контроль
Які сектори охопити? Які види парникових газів? Обрати точки контролю (англ. points of regulation); Визначити, які організації регулюватимуть і станovitимуть обмеження (якщо є релевантним).	<ul style="list-style-type: none"> обґрунтувати розрахунки ставки податку; визначити зміну ставки згодом; змоделювати вплив різних ставок податку на виконання цілей політик 	<ul style="list-style-type: none"> оцінити ризики «витоку вуглецю» чи негативних ринкових впливів; оцінити витрати і вигоди від заходів для попередження впливів; розробити критерії для надання підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> розрахувати очікувані надходження; визначити баланс між розподілом надходжень, зниженням податків і збільшенням видатків; вирішити допустимість придбання дозволів на викиди для виконання зобов'язань щодо податку 	<ul style="list-style-type: none"> окреслити ролі та функції для управління податком; визначити чи ці функції можна виконати за наявної спроможності державних органів; запровадити чіткі й прозорі процедури для координації ключових органів; запровадити адекватні покарання за порушення
Яка ситуація зараз в Україні?				
Підприємства, що мають установки з викидами від 500 т CO ₂ на рік	10 грн/т CO ₂	Оцінки негативних наслідків і заходів щодо підтримки не виконано, підтримка не надається.	Обґрунтування використання надходжень немає. Всі кошти надходять до державного бюджету.	Сплату податку контролює Державна податкова служба. Підприємства самостійно звітують про свої викиди, але для перевірки правильності звітування податкова служба може залучати фахівців Міндовкілля. Залежно від порушення, штрафи коливаються від 170 грн до 75% суми несплаченого податку.

4.1. ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІД ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКУ

Серед основних негативних наслідків, які може спричинити впровадження/підвищення податку на викиди CO₂, можна виділити:

- зниження конкурентоздатності певних підприємств чи секторів шляхом підвищення собівартості їх продукції через податок;
- підвищення ціни товарів чи послуг для кінцевих споживачів, зокрема вразливих груп населення. В Україні це можуть бути ціни на електроенергію, майже третина якої зараз виробляється на вугільних теплоелектростанціях, і частково — ціни на теплову енергію. Якби в нас ціни на енергію для населення встановлювалися ринком, а не рішеннями органів влади, то ріст податку призвів би до збільшення ціни для кінцевих споживачів. Оскільки бідні верстви населення витрачають на енергоресурси більшу частку сімейного бюджету, то підвищення податку на CO₂ на них вплине сильніше;
- зниження міжнародної конкурентоздатності певної

експортної продукції, наприклад сталі, як наслідок, — погіршення торгівельного балансу країни.

Втрати конкурентоздатності в короткотерміновому періоді можуть компенсуватися вигодами в довгостроковій перспективі. Через потребу скорочувати викиди, підприємства впроваджуватимуть нові технології та ефективні способи виробництва, які посилять їх конкурентні позиції, зокрема на міжнародному ринку. ЄС вже запланував до 2023 року запровадити ввізне мито на товари з великим вуглецевим слідом, а Китай та США також розглядають подібний механізм. Підтримка чи планування виробництва товарів із високими викидами ПГ при виробництві створюватиме додаткові ризики для інвестицій.

Заходи з компенсації негативних наслідків можна поділити на дві великі групи:

- скорочення податків, що включає скасування їх для певних підприємств, зменшення інших податків, встановлення квоти на викиди без сплати податку тощо;
- заходи з підтримки, що включають субсидії та компенсації для підприємств, які не впливають на суму сплаченого податку, але зменшують спричинене ним фінансове навантаження.

Врахування впливу податку на конкурентоздатність в короткострокових та довгострокових періодах - важливий

⁷⁵ Адаптовано на основі таблиці з Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

Таблиця 4.2.

Огляд заходів із запобігання негативним ринковим наслідкам податку на CO₂ (англ. distributional risks)⁷⁶

	Захід	Переваги	Недоліки	Приклади країн
Зниження податку	Звільнення від сплати	Достатньо легкі для впровадження. Можна спрямувати лише на сектори, в яких можливі негативні наслідки.	Послаблюють ціновий сигнал податку. Складно заздалегідь передбачити ставку і охоплення секторів.	Британська Колумбія (Канада), Японія, Швейцарія, ПАР
	Знижені ставки	Низька ймовірність проблем з міжнародним правом. Можуть слугувати умовами в угодах, пов'язаних із промисловістю.	Втрата податкових надходжень. Порушують принцип «забруднювач платить».	Швеція, Франція
	Відшкодування податку на CO ₂		Ризики судових позовів від промисловості, що не отримує підтримки.	Данія, Ірландія, Фінляндія
	Дозвіл скорочувати викиди в інших секторах або купувати квоти на викиди в інших секторів (англ. offsets)	Стимулює скорочення викидів у секторах, неохоплених податком. Стимулює приватні інвестиції в скорочення викидів.	Складно адмініструвати. Зменшує податкові надходження. Може створити додаткові загрози довкіллю.	Мексика, Південна Африка
Заходи з підтримки	Виплати на основі обсягу виробництва	Зберігають ціновий сигнал.	Високі й невизначені витрати для бюджету. Потреба працювати з великими обсягами даних. Знижують стимули для використання інших продуктів.	У Швеції для податку на NO _x .
	Програми підтримки	Зберігають ціновий сигнал і стимулюють скорочення викидів. Підтримуються промисловістю. Гнучкі щодо форми: гранти, податкові кредити, позики, гарантії тощо.	Затратні для бюджету (хоча й менше ніж звільнення від сплати). Можливі обмеження з боку міжнародних вимог до державної підтримки.	ПАР, Австралія, Ірландія, Швейцарія, Японія
	Скорочення інших податків	Зберігають ціновий сигнал. Мають потенціал покращити загальні економічні умови.	Затратні для бюджету. Складно підтримати виключно zagrożені сектори.	Британська Колумбія (Канада), Франція
	Прямі субсидії населенню	Зберігають ціновий сигнал. Громадяни легко можуть отримати. Підтримуються населенням. Вигідні з соціальної та економічної точок зору.	Затратні для бюджету.	Австралія

фактор для визначення обсягів та видів підтримки. Зазвичай вуглецевий податок не впливає суттєво на загальні видатки підприємств. Значно більше впливають інші статті, зокрема ціна праці та енергоресурсів. Вважається, що якість інфраструктури, рівень освіти та ефективність інституцій впливають на продуктивність країни значно сильніше, ніж екологічне законодавство⁷⁷. Досвід країн, що запровадили вуглецеве ці-

ноутворення зазвичай свідчить, що воно не погіршує конкурентних позицій бізнесу⁷⁸.

Водночас, якщо підприємства тривалий час не впроваджують технологій, які забезпечують скорочення рівня викидів, незважаючи на цінові та соціальні сигнали, уряд може справедливо вирішити, що вони нестимуть фінансові наслідки за свою бездіяльність.

⁷⁶ Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

⁷⁷ Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

⁷⁸ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

З екологічної точки зору, надання підтримки охопленим податком підприємствам є більш ефективним заходом, як порівняти зі звільненнями від сплати чи зниженими ставками. Це дає змогу зберегти ціновий сигнал податку. Витрати на надання підтримки є меншими, ніж скорочення надходжень через звільнення від сплати⁷⁹. Водночас між розміром допомоги та сумою сплаченого податку не має бути прямого зв'язку, оскільки це стимулюватиме зберігати поточний рівень викидів задля отримання допомоги. Очікування на сторонню допомогу негативне впливає на готовність підприємств впроваджувати заходи самостійно. Схема підтримки має передбачати запобіжники від такого ефекту⁸⁰.

Будь-які заходи з підтримки, скорочення податків чи різні форми допомоги конкурують із використанням надходжень на інші сфери (медицина, освіта). На нашу думку, за кожну несплачену гривню до бюджету через звільнення від податку, має досягатися скорочення викидів як основна мета вуглецевого ціноутворення. Критерієм вибору форми підтримки має бути її економічна ефективність із точки зору скорочення викидів.

Законодавство ЄС забороняє виділяти державну допомогу підприємствам, якщо вона надасть їм додаткові конкурентні переваги порівняно з підприємствами в інших країнах. У низці винятків державна допомога дозволена, зокрема сприянню розвитку регіонів з низьким рівнем життя чи високим безробіттям, а також розвиток окремих галузей, що не впливає на міжнародну торгівлю. Угода про асоціацію містить схожі положення, яких Україна має дотримуватися⁸¹.

4.2. СПОСОБИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ НАДХОДЖЕНЬ, ОДЕРЖАНИХ ВІД ПОДАТКУ НА CO₂

Опитування щодо запровадження нових податків свідчать, що населення більш схвально сприймає їх запровадження, якщо одразу відомо, на що саме будуть витрачатися ці надходження⁸². Тож до підвищення податку на викиди в Україні варто дослідити різні можливості використання цих коштів.

Розподіл надходжень від вуглецевого податку потребує тонкого балансування різних інтересів. Промисловість

хоче зберегти конкурентоздатність, політики хочуть довіри виборців, а громадські організації і міжнародні партнери — скорочення викидів. Автори публікації "Making Climate Policy Work" (2020) зазначають, що проблеми з розподілом грошей починаються, коли прагнуть досягти всіх трьох цілей одним інструментом. Натомість вони рекомендують розділити підходи та інструменти на три категорії, залежно від поставлених цілей. До першої категорії належать інструменти, що вдовольняють очікування політиків, до другої — сприятимуть скороченню викидів через два портфелі заходів: трансформацію економіки та першочергові найбільш економічно доцільні заходи, до третьої — забезпечуватимуть соціальну справедливість у адаптації до податку на CO₂. Вимоги до прозорості та ефективності розподілу коштів через політичні інструменти (перша категорія) в такому випадку можуть бути меншими, ніж до інших двох. Але інформація про кількість грошей, яка розподіляється через кожен інструмент, має бути публічною і прозорою.

В Україні прикладом «політичного» механізму державної підтримки, який зокрема мав би вести до скорочення викидів, може слугувати програма «Теплі кредити», яка діє з 2014 року. Програмою задоволене населення і вона має постійну політичну підтримку, хоча через брак моніторингу результатів зі скорочення енергоспоживання неможливо достовірно дізнатися та розрахувати, якої кількості викидів завдяки ній вдалося уникнути. Прикладом фонду для скорочення викидів може слугувати Фонд енергоефективності, який має жорсткіші умови щодо контролю та відстеження ефективності витрачених коштів⁸³. У цьому розділі ми наводимо конкретні пропозиції щодо використання надходжень, які, залежно від їх дизайну, можуть служити кожній із трьох цілей.

Є два принципових підходи до використання надходжень:

1. «Нуль надходжень», відповідно до якого загальні доходи бюджету лишаються майже незмінними; зазвичай він реалізується шляхом зниження інших податків або автоматичним розподілом надходжень від податку як субсидії домогосподарствам чи бізнесу;
2. Збільшення витрат — розподіл надходжень від податку на конкретні завдання для досягнення різних суспільних цілей: кліматичні цілі (субсидії на ВДЕ технології) підтримка освіти, соціальної сфери або стимулювання інвестицій. Цей підхід може набувати однієї з трьох форм: збільшення витрат із загального бюджету, збільшення цільових фондів або фінансування державного боргу.

Часто країни обирають поєднання цих підходів. Нижче ми наводимо опис різних політик щодо використання надходжень від податку на CO₂.

⁷⁹ Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

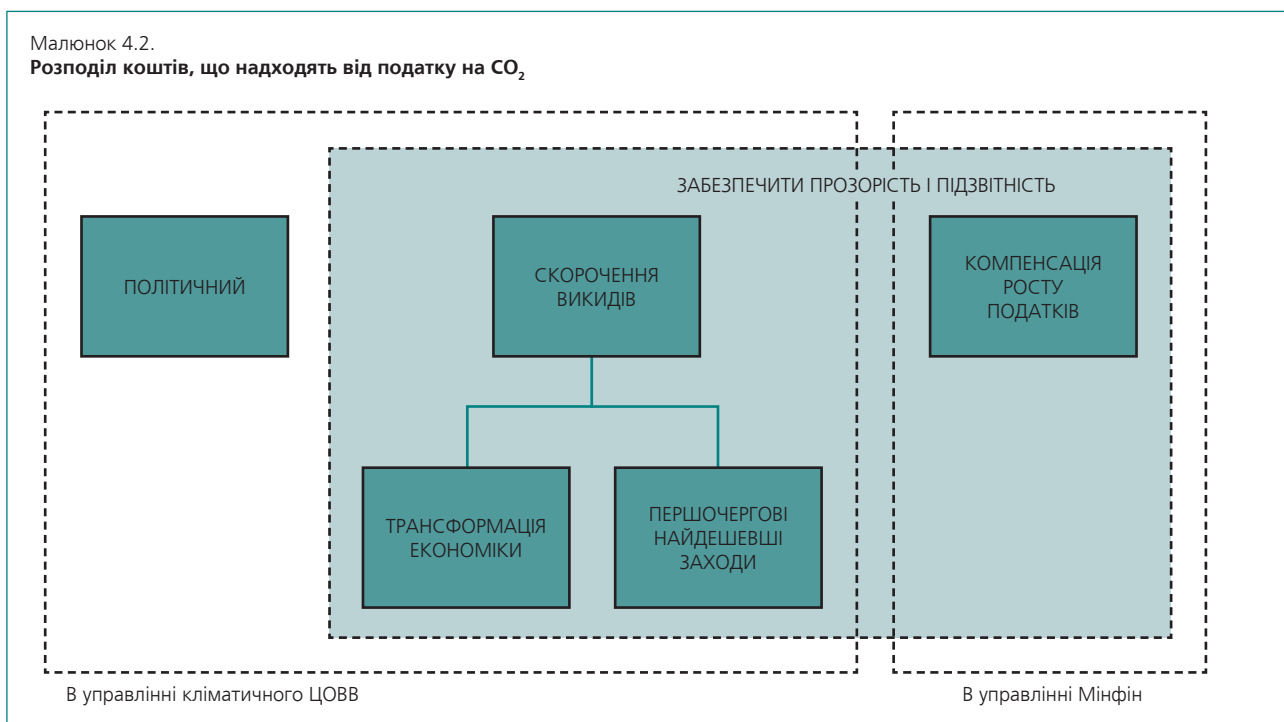
⁸⁰ Carbon Policies and Climate Financial Regulation Ulrich Hege, Frédéric Cheronnier, Toulouse School of Economics (2020). <https://financeincommon.org/carbon-policies-and-climate-financial-regulation>

⁸¹ Дизайн європейської держпідтримки: чи пасує він Україні. Економічна правда (2019). <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/06/10/648527/>

⁸² How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

⁸³ Детальніше підхід з трьома фондами обґрунтований у книжці Making Climate Policy Work. Danny Cullenward, David G. Victor (2020). <https://www.wiley.com/en-us/Making+Climate+Policy+Work-p-9781509541805>

Малюнок 4.2.
Розподіл коштів, що надходять від податку на CO₂

Скорочення інших податків. Можна компенсувати втрати економіки від податку на CO₂, знизивши інші податки чи відрахування. Дослідження рекомендують знижувати податки на працю (для України – це нарахування на заробітну плату, які платять підприємці), на прибутки підприємств або на доходи від капіталу^{84,85}.

Виплати споживачам енергоресурсів чи громадянам. Надходження від податку на CO₂ можна повернути домогосподарствам як періодичні виплати. Для справедливості суми виплат можна запровадити певні критерії. Такий підхід є популярним через чесність і простоту впровадження. У штаті Каліфорнія (США), наприклад, із доходів від СТВ громадянам компенсують частину платіжки за електрику. Завдяки цій політиці гарантується, що бідніші домогосподарства точно отримують компенсацію за зростання платіжок, спричинене податком⁸⁶. До того ж завдяки виплатам громадянам політики можуть забезпечити громадську підтримку збереження і росту податку на CO₂ в майбутньому, оскільки скасування чи скорочення податку призведе і до зменшення виплат. Однак ці виплати не мають бути на пряму пов'язані з обсягом викидів відповідного суб'єкта.

Фінансування дефіциту бюджету чи державного боргу. Деякі економісти вважають⁸⁷, що очікування майбутнього підвищення податків, яке пов'язане з виплатою державного боргу, може сповільнювати економічний ріст. Саме тому використання фінансових надходжень від податку на CO₂ для виплати державного боргу і, як наслідок, уникнення майбутнього росту податку позитивно впливатиме на економіку. Ірландія запровадила податок на викиди в 2010 році. Після світової кризи 2008 року країна вирішила спрямувати надходження від податку на фінансування дефіциту бюджету. В наступні роки фінансові надходження від податку дали змогу суттєво сповільнити ріст державного боргу, а також призвели до скорочення викидів⁸⁸.

Підтримка заходів зі скорочення викидів. Урядова підтримка досліджень та демонстраційних заходів зі скорочення викидів у енергетиці, промисловості, транспорті та інших секторах може компенсувати брак приватних інвестицій на ці потреби. Також це дасть змогу знизити вартість нових технологій, що так само зменшить викиди та, як наслідок, суми сплачених податків. Населення схвально ставиться до витрати надходжень від податку для досліджень та інновацій⁸⁹.

Підтримка низьковуглецевих інновацій в сфері енергетики. Належний рівень податку стимулюватиме промисловість та споживачів обирати новіші технології з меншими викидами. Така ситуація підвищить комерційну привабливість інвестицій у дослідження і розробку товарів, що мають менший екологічний слід. Навіть підприємства, які не можуть розробляти власні інновації,

⁸⁴ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

⁸⁵ How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

⁸⁶ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

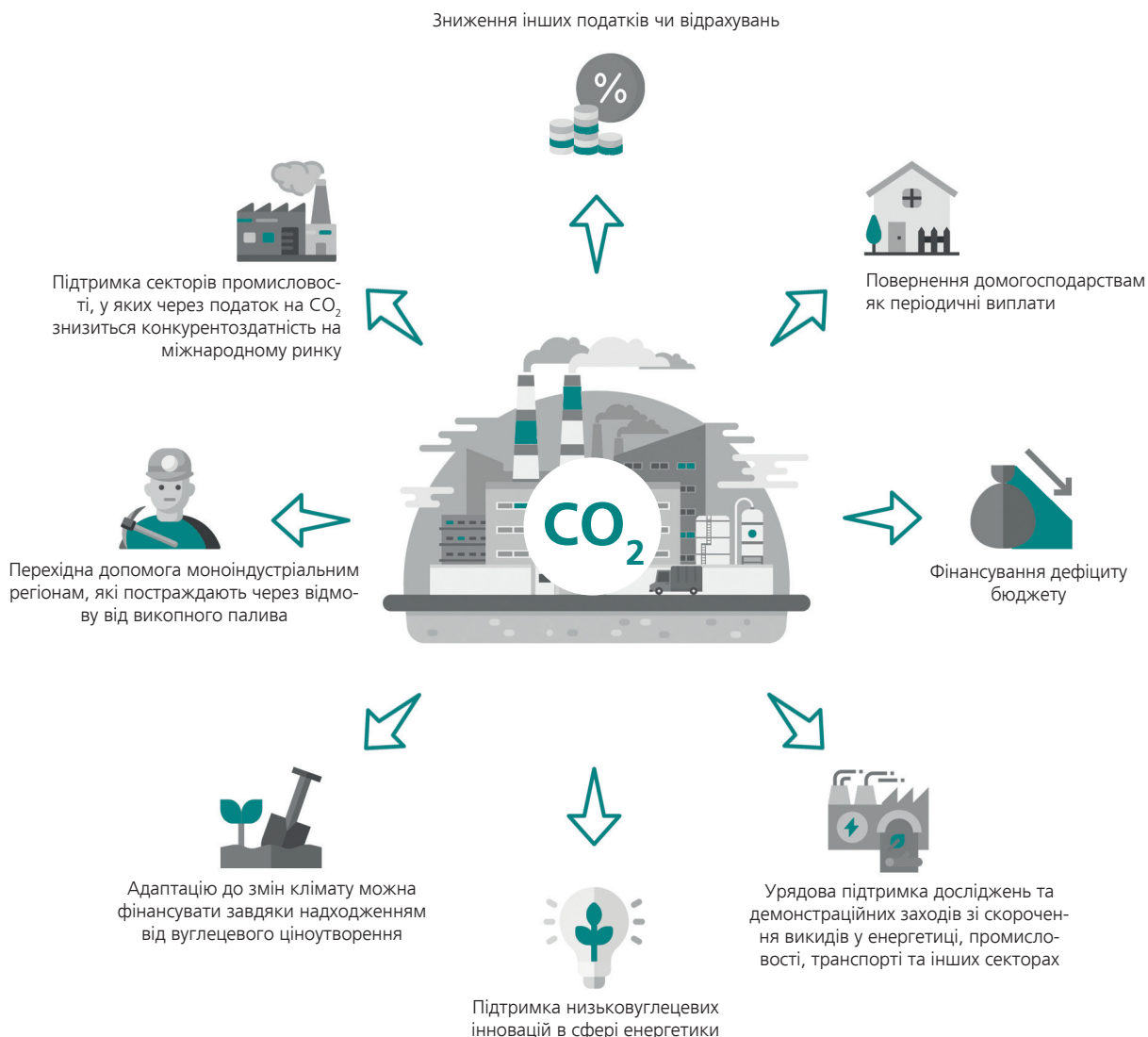
⁸⁷ Там само.

⁸⁸ Там само.

⁸⁹ Там само.

Політики щодо використання надходжень від податку на CO₂
Зображення: vecteezy.com, flaticon.com

впроваджуватимуть доступні на ринку нові технології⁹⁰. Втім, витрати надходження від податку на надто ризикові проєкти не варто, оскільки помітні невдачі можуть підірвати суспільну підтримку податку загалом. Ймовірність скасування чи зниження податку сигналізуватиме інвесторам, що на нього не варто зважати, а це сприятиме плануванню більш «брудних» проєктів. Тому уряд має чітко заявити наміри зберегти та підвищувати податок у довготерміновій перспективі⁹¹.

Впровадження заходів з адаптації. Відповідно до висновків Міжнародної групи експертів з питань змін клімату, попри зусилля людства зі скорочення викидів, деякі негативні наслідки зміни клімату невідворотні.

Адаптацію до них можна фінансувати завдяки надходженням від вуглецевого ціноутворення. До того ж заходи з адаптації, як-от висадка зелених насаджень та відновлення боліт, збільшать поглинання викидів CO₂, а це полегшить досягнення Україною кліматичних цілей. У ЄС підрозуміли, що €1, витрачене на попередження, дозволить уникнути витрати €4 на боротьбу з наслідками зміни клімату⁹².

Перехідна допомога моноіндустріальним регіонам, які постраждають через відмову від викопного палива. Частину надходжень від податку можна використати на підтримку громад, які найбільш залежні від виробництва чи споживання викопних енергоресурсів. Одна з форм допомоги — перекваліфікація працівників і працівниць певних галузей, у яких очікується скорочення зайнятості (вугледобування, наприклад) та

⁹⁰ Taxation, Innovation and the Environment. Executive Summary. OECD (2010). <http://www.oecd.org/env/tools-evaluation/46177075.pdf>.

⁹¹ How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

⁹² Funding opportunities for disaster risk management within EU cohesion policy. European Commission (2021) https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/climate-change/funding-risk-prevention/

Таблиця 4.3.

Доцільність державної підтримки з різними ставками податку

Втрати суспільства	Податок на CO ₂	Рішення, яке має ухвалити держава для скорочення викидів у найбільш економічно доцільний спосіб	Вплив на підприємство
Не враховані у податку	відсутній/надто низький	Вигідно запровадити/підвищити податок (держава не знає, які заходи для підприємств будуть найдешевші та найлогічніші для скорочення викидів)	Підприємства не зацікавлені впроваджувати жодні заходи
Недостатньо враховані	низький (недостатній)	Державі не вигідно підтримувати заходи, що підприємства все одно впровадять під впливом податку	Підприємства впроваджують деякі заходи, які коштують недорого і дають змогу платити менше податку
Повністю враховані в податку	економічно вивірених, заздалегідь спланований на перспективу		Підприємства впроваджують і планують найбільш вигідні заходи зі скорочення викидів, щоб платити мінімум податків

поступова диверсифікація місцевої економіки. В Україні з 2020 року створено Координаційний центр з питань трансформації вугільних регіонів, ціллю якої є розробка відповідної стратегії⁹³. 22 вересня 2021 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів до 2030 р.⁹⁴

Інша допомога для промисловості. Частина надходжень може спрямовуватись на підтримку секторів промисловості, у яких через податок на CO₂ знизиться конкурентоздатність на міжнародному ринку. Втім, вищезгадане скорочення інших податків може забезпечити достатню підтримку. Варто зберегти ціновий сигнал податку, тобто підприємствам має бути дорого продукувати викиди CO₂. Тож допомога промисловості не має прив'язуватися до рівня викидів (чим більші викиди, тим вища допомога)⁹⁵. За даними Öko-Institut, від 16% до 27% надходження від ціни на викиди CO₂ в електрогенерації в центральній Європі до 2030 року потрібно буде повертати секторам з високим споживанням електрики⁹⁶.

Під час розробки політик щодо перерозподілу грошей від вуглецевого податку варто пам'ятати про його головну мету — зменшити викиди парникових газів. З цієї точки зору, цінність витрат на підтримку переходу промисловості до низьковуглецевих техно-

логій може бути значно меншою. Є ризики надати підтримку заходам, які підприємства впровадили б і без підтримки, виключно під впливом податку⁹⁷. До того ж можливість отримати допомогу може спонукати підприємства вживати тих заходів, які є більш вартісними, порівняно з простою сплатою податку⁹⁸. В цій ситуації скорочення викидів на 1 тону CO₂ коштуватиме суспільству дорожче. Це зауваження є справедливим лише в разі, якщо ставка податку відповідає шкоді, якої зазнає суспільство від викидів. У разі, якщо ставка податку нижча, то для економічної ефективності скорочення викидів доцільно підвищити ставку, а не надавати допомогу підприємствам. Зі свого боку це дасть змогу скоротити субсидування чистих технологій, оскільки через вищу ставку податку вони стануть конкурентоздатними⁹⁹. Описані в цьому абзаці закономірності обґрунтовують лише економічну ефективність скорочення викидів. Насправді значний вплив на ухвалення рішення щодо вибору системи перерозподілу надходжень від податку на CO₂ матимуть соціальні міркування, а також зацікавленість уряду у підтримці певних технологій.

Варто мати на увазі, що якщо податок працюватиме ефективно, то надходження від нього мають постійно скорочуватися, бо підприємства зменшуватимуть викиди парникових газів.

Є різні причини, що ускладнюють стимулювання скорочення викидів в усіх секторах виключно податком.

⁹³ Вугільні регіони очікують на поступову трансформацію – Чернишов. Укрінформ (2021) <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3209425-vugilni-regioni-ocikuut-na-postupovu-transformaciu-cernisov.html>

⁹⁴ <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-konceptiyu-derzhavnoyi-cilovoyi-programi-spravedlivoyi-transformaciyi-vugilnih-regioniv-ukrayini>

⁹⁵ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015). <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

⁹⁶ Pricing carbon An important instrument of ambitious climate policy A study by Felix Chr. Matthes. Volume 48 of the Publication Series Ecology. Edited by the Heinrich Böll Foundation Brussel (2020). <https://www.boell.de/sites/default/files/2020-09/The%20Pricing%20of%20CO2.pdf>

⁹⁷ Щоб платити менше податку, завод планував встановити систему уловлювання вуглецю за власні кошти. Державі не вигідно давати заводу грант на встановлення таких фільтрів.

⁹⁸ Заводу вигідніше платити податок на CO₂, ніж уловлювати викиди CO₂, бо вартість останніх вища, ніж вартість сплати податку. Можливість отримати державний грант на фільтри спонукатиме завод нею скористатися, щоб почати платити менше податку.

⁹⁹ How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016). <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

Таблиця 4.4.
Вплив різних способів використання надходжень на цілі політики¹⁰⁰

	Цілі певної політики					
	Стимулювати економічне зростання	Знизити податки	Зберегти і створити робочі місця	Стимулювати скорочення викидів	Зменшити вартість дотримання	Нуль надходжень
Знизити диспропорційні (англ. distortionary) податки	+	+	+	-	-	+
Фінансувати дефіцит бюджету	+	+	? ^{b)}	-	-	+
Підтримувати зайнятість	+	+	? ^{a)}	-	-	+
Виплати домогосподарствам	? ^{a)}	-	?	-	-	? ^{a)}
Підтримувати конкурентоздатність	+	-	+	-	+	-
Реагувати на зміни клімату	+	-	+	? ^{a)}	+	-
Заохочувати інновації	+	-	+	+	+	-

а) Думки щодо наслідків від цього заходу в економічній літературі різняться.

б) Вплив залежить від способу отримання надходження.

в) Частина економістів не відносить виплати домогосподарствам до підходу «нуль надходжень», а вважає їх збільшенням державних видатків, зокрема на адміністрування таких виплат.

Наприклад, пов'язати викиди парникових газів у сільському господарстві з діяльністю конкретного підприємства-платника майже неможливо. Тож ще одне ймовірно застосування надходжень від податку на CO₂ — це спонукати до скорочення викидів такі сектори, де цього неможливо досягнути запровадженням податку. Фінансування базових досліджень у сферах енергетики чи здоров'я може мати підтримку суспільства, оскільки результати таких досліджень мають багато застосувань¹⁰¹.

Спрямування надходжень від податку на визначені цілі (англ. earmarking). З точки зору економіки ефективний розподіл надходжень від податку досягається завдяки ринковим інструментам, які спонукують економічних суб'єктів самостійно обирати обсяг впровадження і тип заходів зі скорочення викидів. Як порівняти, фінансування конкретних цілей може призвести до надмірної чи недостатньої витрати коштів. З іншого боку, для цільового фінансування простіше отримати громадську підтримку.

На практиці найлегшим рішенням виявляється не створення додаткових інструментів (фонди) для формалізації цільового фінансування. Натомість розро-

бляється бюджетна програма, обсяг фінансування якої залежатиме від суми надходжень від податку в певному році. Наприклад, у США в 2010 році з податку на діяльність соляріїв почали фінансувати реформу охорони здоров'я, хоча формально цей податок надходив до загального бюджету¹⁰². Рішення про цільове фінансування фіксує державні зобов'язання на роки, до нового рішення. Однак ринкові умови і технології міняються швидше, ніж ухвалюються закони, тож є ризики неефективного використання коштів, виділених на цільове фінансування. До того ж у країнах зі слабкими інституціями групи інтересів можуть суттєво вплинути на цілі, на які виділятиметься фінансування. Окремі фонди для розподілу надходжень від податку можуть сприйматися як «додаткові гроші», позаяк ефективність їхніх витрат аналізуватимуть менш ризиково, ніж бюджетні видатки¹⁰³.

Оплата за скорочення викидів. ОЕСР пропонує такий захід як частину політики з відновлення економіки після COVID-19¹⁰⁴, але його можна трактувати

¹⁰⁰ Putting a price on carbon: a handbook for U.S. policymakers. Working paper. WRI (2015) <https://www.wri.org/research/putting-price-carbon>

¹⁰¹ How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016) <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

¹⁰² How should governments use revenue from corrective taxes? Donald B. Marron and Adele C. Morris (2016) <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/How-Should-Governments-Use-Revenue-from-Corrective-Taxes-Marron-Morris-1.pdf>

¹⁰³ Carbon Tax Guide: A Handbook for Policy Makers. Partnership for Market Readiness (PMR), World Bank (2017). <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26300>

¹⁰⁴ Green budgeting and tax policy tools to support a green recovery, OECD (2019). <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/green-budgeting-and-tax-policy-tools-to-support-a-green-recovery-bd02ea23/#endnotea0z4>

Таблиця 4.5.

Урядові пропозиції щодо застосування вуглецевого податку в Україні

Елементи пропозиції	Міненерго та Держенергоефективності	Пропозиція Міндовкілля
Ставка податку на CO ₂	Збільшити податок до 30 грн/т CO ₂	Збільшити податок до 30 грн/т CO ₂
Інші пропозиції щодо реформи податку	Розширювати оподаткування не потрібно, але збирати податок на точці входу енерго-ресурсів в економіку (англ. upstream tax)	Охопити податком сектор транспорту ¹⁰⁵
Назва фонду	Фонд декарбонізації	Кліматичний фонд
Організаційно-правова форма фонду	Без створення юридичної особи в формі бюджетної програми	Окрема юридична особа або бюджетна цільова програма
Наповнення фонду	50% податку на CO ₂	100% податку на CO ₂ та 30% інших екологічних податків Міжнародні фінансові організації Державний бюджет України
Призначення фонду	Фінансувати проєкти в сфері енергоефективності та які ведуть до скорочення викидів CO ₂ ^{106,107}	Співфінансування та здешевлення кредитів для міст і підприємств, спрямованих на «зелену трансформацію»
Фінансові продукти фонду	відсутні дані	Щоб реалізувати свої цілі, фонд видаватиме кредити та надаватиме гранти, здійснюватиме супровід та консультування підтриманих проєктів

також як окремий спосіб використання надходжень від податку на CO₂. Для стимулювання скорочення викидів у тих секторах, для яких економічний сигнал податку недостатній, уряд може встановити ціну за скорочення викидів. Економічні суб'єкти або муніципалітети отримуватимуть фінансову допомогу на основі кількості викидів, якої вони змогли уникнути. Значення ціни має пов'язуватися з розривом між ставкою податку на викиди та тим рівнем вуглецевого ціноутворення, яке дозволить досягти цілей Паризької угоди. ОЕСР допускає можливість фінансування таких видатків коштом державних запозичень, оскільки вони стимулюватимуть економічний ріст. Обмежити суму видатків можна, якщо зосередитись на найбільш критичних інноваціях у сфері скорочення викидів. З підвищенням податку в майбутньому, поширення на ринку цих інновацій допоможе всім секторам скоротити викиди. Зважаючи на період відновлення після кризи, уряд може ухвалити не підвищувати податок на CO₂ негайно, але затвердити траєкторію підвищення, щоб промисловість мала час підготуватися, а під час підготовчого періоду надати належну підтримку.

4.3. ВАРИАНТИ ВИКОРИСТАННЯ НАДХОДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Міністерство енергетики та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України пропонують створити кліматичний фонд для використання цих коштів, а також реформувати систему збору подат-

ку¹⁰⁸. Пропонуємо детальніше розглянути пропозиції від обох відомств та інші експертні пропозиції.

4.4. ІНШІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ВІД ВУГЛЕЦЕВОГО ПОДАТКУ

13 травня 2021 відбулися слухання у Комітеті ВРУ з питань екологічної політики на тему «Розподіл та використання екологічного податку в Україні: сучасний стан та пріоритетні напрями реформування»¹⁰⁹. Для

- ¹⁰⁵ Екологічні фінанси: обсяги надходжень за 2020 рік, плани витрат у 2021 році та реформа системи використання коштів екоподатку. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (2021). https://mepr.gov.ua/news/37388.html?fbclid=IwAR3s-lfPKTmiH9dj2lD3K0TepzDa2Yl_bxiTmgzosU9lpt9dDKwnwZPJYxl
- ¹⁰⁶ Проєкт Закону про внесення змін до бюджетного кодексу України щодо запровадження державного фонду декарбонізації. Верховна рада України (2020). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70385
- ¹⁰⁷ Міненерго ініціює створення Фонду декарбонізації. Міністерство енергетики України (2020). http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245486157
- ¹⁰⁸ Екоподаток має стимулювати економіку України, а не вбивати її. Економічна правда (2021). В проєкті Національного плану дій з енергоефективності до 2030 року пропонує збільшити податок до 30 грн/т CO₂, а 50% надходжень використати на заходи зі скорочення викидів. <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/04/23/673270/>
- ¹⁰⁹ 13 травня 2021 р. відбулися слухання у Комітеті на тему: «Розподіл та використання екологічного податку в Україні: сучасний стан та пріоритетні напрями реформування». Комітет ВРУ з питань екологічної політики (2021). http://komekolog.rada.gov.ua/documents/sluhannja/kom_sluhannia/75533.html

податку на викиди CO₂ під час слухань озвучено пропозиції:

1. зараховувати 70% надходжень від податку на викиди CO₂ до спеціальних фондів місцевих бюджетів (наразі вся сума податку надходить до загального фонду державного бюджету).
2. замінити прямий податок на викиди CO₂ непрямими податками на використання енергетичних ресурсів або акцизом на енергоносії (вугілля, природний газ тощо). Акциз вплине на ціну енергії для усіх суб'єктів економіки.

Проект Low Carbon Ukraine (LCU) у своєму дослідженні¹¹⁰ зазначає, що згідно з досвідом інших країн, підхід «нуль надходжень» дає найкращі результати. Саме тому основні надходження від податку на CO₂ в Україні мали б спрямовуватися на скорочення інших податків, виплати бізнесу чи домогосподарствам. Так, автори публікації пропонують такі форми підтримки:

1. знизити непрямі податки, наприклад, розширити звільнення від сплати ПДВ;
2. знизити податки для бізнесу;
3. субсидії на оплату комунальних послуг. Ріст податку на CO₂ неминуче підвищить ціни на енергоресурси, що призведе до росту субсидій, тому частину надходжень від податку варто витратити на субсидії. Особливо важливо забезпечити збереження рівня субсидій для найбільш вразливих домогосподарств.

Останні дві опції потребують додаткових досліджень, аби виявити найефективніший спосіб підтримки.

Окрім скорочення податків, частину надходжень потрібно витратити на підтримку енергетичних проєктів. Цільові програми, які покривають приховані витрати та ризики проєктів у сфері енергоефективності, сприяють переходу споживачів на низьковуглецеві продукти та технології. Однак ці програми не можуть підтримувати окремі технології, щоб не порушувати ринку. Насамкінець, LCU наголошують на винятковій важливості економічної обґрунтованості кінцевої ціни для споживачів. Якщо споживачі платять менше за енергоресурси, ніж їх справжня вартість, то вуглецеве ціноутворення функціонуватиме вже не так ефективно¹¹¹.

¹¹⁰ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

¹¹¹ A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

5

БАЧЕННЯ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ВІД ПОДАТКУ CO₂ В УКРАЇНІ

У цьому розділі ми узагальнюємо результати інтерв'ю з дев'ятьма експертами, що є представниками бізнесу, громадськості, уряду та міжнародних інституцій. Інтерв'ю репрезентують бачення експертів щодо стану вуглецевого оподаткування наразі, можливостей і цілей реформування, поєднання податку та СТВ. Також висвітлено думку спеціалістів на що варто спрямовувати надходження від податку.

На думку більшості експертів, поточна ситуація з вуглецевим оподаткуванням потребує реформування. Через низьку ставку наявний податок не стимулює підприємства скорочувати викиди, а добровільне декларування викидів залишає можливості для маніпуляцій. Частина експертів вважає, що податок виконує лише фіскальну ціль, тобто наповнює бюджет. Через низьку ставку податок може не покривати витрат, пов'язаних з його адмініструванням. Податок дає змогу збирати інформацію про викиди найбільших забруднювачів, проте достовірність цих даних суперечлива.

Однозначної відповіді щодо оптимального фінансового механізму скорочення викидів для України ніхто з експертів не дав. Усі погоджуються що має бути комплекс інструментів. Експерти зазначали важливість критеріїв для визначення комплексу, як-от:

- досягнення цілей Паризької угоди;
- цільове використання надходжень;
- повернення зібраних коштів платникам;
- врахування Цілей сталого розвитку;
- вартість адміністрування.

Майже всі експерти прямо сказали, що податок варто підвищити. Декілька експертів вважають це необхідним насамперед для уникнення обкладання експортної продукції вуглецевим митом (СВАМ), введення якого анонсував ЄС. Охоплення податку також варто розширювати. Експерти також наголошують: підвищення ставки податку має нерозривно пов'язуватися з реформою використання надходжень, зокрема для забезпечення політичної й суспільної підтримки підвищення податку. Під час інтерв'ю експертами висловили думки щодо варіантів реформування системи вуглецевого податку:

- оподатковувати енергоресурси в точці їх входження в економіку, зокрема під час імпорту або видобутку (upstream tax); це спростить адміністрування та охопить більшість секторів економіки податком;
- розраховувати податок залежно від вмісту вуглецю в певному паливі та сплачувати податок, ґрунтуючись на обсязі використаного палива;
- охопити податком не лише викиди CO₂, а й інші парникові гази, перераховуючи їх у CO₂-еквівалент;
- підвищення має відбуватися поступово та прогнозовано, має бути графік підвищення податку на декілька років;
- ставку податку варто підвищувати, орієнтуючись на ставки в країнах ЄС і на ціну в ЄСТВ; Водночас є потреба в розрахунках і моделюванні, щоб визначити доцільну ставку для України;
- зробити суму, що сплачує постачальник енергії за податок на CO₂, видимою для населення (вказувати в платіжці чи в чекові на пальне), адже це стимулюватиме економити енергоресурси;
- оцінити результати реформування і, за потреби, переглянути запроваджені реформи через 5 років, але не швидше, щоб зберегти передбачуваність умов гри.

Половина експертів зазначила про нестачу детальних розрахунків для ухвалення рішення про реформування системи вуглецевого ціноутворення. Реформа, що спиратиметься лише на міжнародний досвід та окремі дослідження, матиме непередбачувані наслідки. Варто виконати моделювання впливу на економіку різних сценаріїв вуглецевого ціноутворення, враховуючи різні ставки, охоплення різних секторів та різні підходи до використання надходжень.

На думку одного з експертів, тарифи на енергію для частини споживачів не відображають економічної реальності, а тому ринкові механізми можуть лише обмежено впливати на їхню поведінку.

Щодо використання надходжень, усі експерти зазначили недоліки наявного підходу з зарахуванням надходжень до загального бюджету, відповідно до якого неможливо визначити, які потреби фінансуються з податку. Так само всі експерти вважають, що податок має використовуватися на потреби, які своїм рішенням

має визначити і зафіксувати Уряд чи Верховна Рада. Більшість експертів вважає, що потрібне політичне рішення про пріоритети використання надходжень від податку. Якщо пріоритетом буде скорочення викидів, то підтримку насамперед мають отримати найбільші платники податку. Більшість експертів вважає, що надходження від податку мають діяти як мультиплікатор: знижувати ставки за кредитами, залучати кошти МФО й інші інвестиції.

Нині у Верховній Раді на розгляді перебуває законопроект щодо запровадження Державного фонду декарбонізації (зміни до Бюджетного кодексу, реєстр № 4347). Один з експертів вважає, що бізнес активно лобіює його ухвалення, розраховуючи на фінансові преференції.

Експерти погоджуються, що надходження треба повертати платникам податку, тобто бізнесу, на заходи зі скорочення викидів. Формою для повернення коштів може стати окремий фонд, у який надходитиме частина зборів від податку. Наявність фонду дасть змогу уникнути нецільового використання, якби кошти надходили до державного бюджету. На думку одного з експертів, повернення надходжень бізнесу суперечить принципу «забруднювач платить», тож кошти варто використати на інші цілі. Декілька експертів зазначили на важливості використання частини фінансових надходжень на освіту, науку, прикладні дослідження та інновації в сфері змін клімату та скорочення викидів.

Чотири експерти звернули увагу на можливість спрямування частини надходжень від податку громадам, на місцеві заходи. Держава може співфінансувати такі заходи, а також потрібно розробити детальний перелік заходів, які могли б фінансуватися завдяки надходженням від податку на CO₂.

Думки щодо використання надходжень, які висловили експерти:

- фінансувати витрати, на які в бюджеті постійно не вистачає коштів;
- підтримувати лише заходи, що ведуть до скорочення викидів;
- критерієм виділення коштів має слугувати найбільше скорочення викидів на одиницю інвестицій;
- усунути державу від ухвалення рішення щодо визначення отримувачів допомоги; встановити перелік критеріїв та делегувати рішення про надання підтримки банкам, які разом із підприємством оцінюватимуть вигідність кредитів та інвестицій;
- встановити обмеження на суму допомоги, яку може отримати певний суб'єкт або певний сектор економіки.

Щодо системи торгівлі викидами, більшість експертів вважає, що вона має здебільшого охоплювати великих забруднювачів, водночас менші мають сплачувати податок. Декілька експертів наголосили на неприпусти-

мості подвійного оподаткування. Ефективна робота СТВ залежатиме від об'єктивності верхньої межі викидів у системі та подальшого розподілу квот на викиди. Дехто з експертів вважає, що українську СТВ варто планувати одразу з метою приєднання до ЄСТВ. Це забезпечить вищий рівень контролю та цінову конкуренцію. Як і з податком окремо, ухваленню рішень щодо поєднання податку та СТВ потребує детальних розрахунків та моделювання різних сценаріїв.

Експерти висловлювали суперечливі думки щодо перспектив справедливої роботи СТВ. На думку деяких експертів, є ризик картельної змови, оскільки більша частина охоплених СТВ установок перебувають у власності холдингу СКМ та ще декількох компаній. Інші експерти зауважили, що справедливе визначення кількості безкоштовних квот і встановлення об'єктивної верхньої межі на викиди в системі нівелює ці ризики. Швидко приєднання до Європейської СТВ також має знизити внутрішні ризики української системи торгівлі.

Як висновок до цього розділу хочемо зосередити увагу на чотирьох тезах, які прямо чи непрямо висловлювали всі експерти:

1. податок варто підвищувати, оскільки він не виконує своєї основної мети — не стимулює зменшувати викиди парникових газів, до того ж підвищення податку вимагає і ситуація з міжнародною торгівлею (СВАМ);
2. використання надходжень від податку має бути зрозумілим і видимим для платників та для суспільства, адже це дасть змогу здобути суспільну підтримку підвищення податку та стимулювати перехід до низьковуглецевої економіки;
3. надходження від податку повністю або частково мають працювати як мультиплікатор інвестицій, тобто стимулювати залучення більших сум, ніж лише зібраних завдяки податку;
4. будь-яким рішенням і реформам податку мають передувати детальні розрахунки і консультації; не можна ухвалювати рішення виключно на підставі прикладів з інших країн чи політичних переконань.

6

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

- **Розпочати широку спеціалізовану дискусію щодо реформи податку.** В більшості зацікавлених сторін є власна думка, іноді навіть розрахунки щодо реформи податку та використання надходжень. Утім, відсутній діалог з метою напрацювання прийнятної для усіх сторін реформи. Такий діалог має супроводжуватися комплексними та детальним моделюванням впливу різних варіантів реформи на економіку. До того ж варто ухвалити політичне рішення щодо мети податку, яке б зафіксувало цільові показники для моделювання. На нашу думку, метою податку має бути скорочення викидів та перехід до низьковуглецевої економіки. Всі рішення щодо дизайну податку та схеми використання надходжень варто ухвалювати з точки зору найбільшого можливого скорочення викидів.
- **Спрямувати надходження від податку на досягнення конкретних цілей.** Нині всі надходження від податку на CO₂ зараховуються до загального фонду державного бюджету. Відсутність цільового використання податку сприймається платниками винятково як фінансовий тягар. Потреба в цільовому використанні податку наголошується в НВВ2. Варто зазначити, що опитані експерти теж висловлювали схожі думки. На думку проєкту LCU, в умовах України рішення про цільове використання надходжень від податку доцільно ухвалювати щороку, на противагу запровадженню єдиного механізму на багато років¹¹². Мінприроди та Міненерго пропонують створення спеціалізованих фондів, які розподіляти б надходження від податку на CO₂ для різних проєктів, переважно з метою скорочення викидів. У контексті відмови від вугілля, доречно дослідити можливості підтримки вугільних регіонів шляхом надходжень від податку, запровадити програми кваліфікації та перекваліфікації осіб, що мають професії, які незабаром зникнуть, оскільки передбачається відмова від викопного палива¹¹³. Частину надходжень від податку можна передати до громад на заходи зі скорочення викидів у муніципальній енергетиці та транспорті. На нашу думку, один із критеріїв для обрання способу використання надходжень має бути скорочення викидів на 1 витрачену грошову одиницю.
- **Підвищити податок на викиди парникових газів.** Поточна ставка податку на CO₂ в Україні не відповідає цілям Паризької угоди, тож має підвищитись. Найближчим часом уряд має виконати необхідні розрахунки та запропонувати траєкторію зростання податку, яка забезпечить досягнення цілей НВВ2 України в оптимальний для суспільства спосіб. Проєкт Low Carbon Ukraine у своєму дослідженні пропонує починати від 4,2 євро/т CO₂ із перспективою збільшити ставку до €39 у 2030 році. НВВ2 передбачає реформу податку: розширення бази та збільшення ставки податку до 30 грн/т CO₂ у 2024 році. В Україні податок на викиди вуглецю є одним із найнижчих у світі (10 грн/т CO₂ станом на червень 2021 р.) та не стимулює підприємства знижувати викиди парникових газів. Згідно з підрахунками МВФ, реальна ціна викидів із вугільних станцій України з урахуванням усіх супутніх екологічних витрат становить майже 1000 грн/т CO₂¹¹⁴. Підвищення податку може бути не доречним, адже потрібен час для відновлення після пандемії, проте уряд може запропонувати певний графік. Очікування росту податку стимулюватиме підприємства вже нині інвестувати в технології, які не вестимуть до зростання викидів.
- **Оцінити вплив різних альтернатив дизайну реформи вуглецевого податку на конкурентоздатність бізнесу.** Безперечно, виникне потреба в тривалому та поінформованому діалозі з бізнесом, щоб відшукати такий баланс ставки податку та мети використання надходжень, що, з одного боку, стимулюватиме скорочувати викиди, а з іншого — не погіршить конкурентоздатності українських підпри-

¹¹² A revision of Ukraine's carbon tax. Reaching Ukraine's energy and climate targets. Low Carbon Ukraine project (2021). https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/LCU_Reaching-Ukraines-energy-and-climate-targets.pdf

¹¹³ Рекомендації для Парламенту щодо участі України в Європейському зеленому курсі. ГО Центр екологічних ініціатив «Екодія» (2020). <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/22-12Rekomendacii-do-greendeal.pdf>

¹¹⁴ Fiscal Policies for Paris Climate Strategies—from Principle to Practice. International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept (2019). <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2019/05/01/Fiscal-Policies-for-Paris-Climate-Strategies-from-Principle-to-Practice-46826>

ємств. Досвід Швеції і США засвідчує¹¹⁵, що ріст ставки податку не обов'язково стримуватиме економічний розвиток.

- **Розширити охоплення податку.** Найлегше рішення — перехід до *upstream tax*, коли податок сплачується на точці входу енергоресурсів в економіку: імпорт або видобуток. За такої умови вартість енергоресурсів автоматично зростатиме для усіх суб'єктів, проте виникає потреба в детальній розробці системи компенсацій та заходів, щоб захистити й підтримати найбільш уразливі верстви населення та економічні суб'єкти. Також можна розглянути оподаткування вмісту парникових газів у різних видах палива, і розраховувати податок на основі обсягу використання палива. До того ж податком варто охопити сектори, які продукують викиди CO₂, але не пов'язані з енергетикою: сміття та сільське господарство. Вибір конкретного варіанту потребує моделювання впливу на економіку, визначення критеріїв вибору та широкої суспільної дискусії, щоб гарантувати політичну прийнятність реформи.
- **Розробити план поєднання податку на CO₂ з майбутньою системою торгівлі викидами.** Запровадження в Україні системи торгівлі квотами на викиди ПГ (СТВ) відповідно до положень Директиви 2003/87/ЄС передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Хоча наразі важко говорити про конкретні терміни запровадження ринку торгівлі квотами¹¹⁶, є потреба в прогнозах щодо можливої ціни на викиди, зокрема які сектори охоплюватимуться і як це поєднуватиметься з податком на CO₂. СТВ діє найкраще за умови низьких витрат, пов'язаних із придбанням дозволів на викиди. Насправді вони можуть бути досить високими через: 1) використання певними гравцями ринку інформації, недоступної іншим, що генеруватиме їм додатковий прибуток; 2) використання домінуючого положення на ринку у власних інтересах, оскільки великі емітенти в Україні досить впливові; 3) непередбачуваність ціни на дозволи ускладнює планування заходів із запобігання негативним ефектам. Натомість податок є більш простим та прозорим інструментом, а також його можна швидше впровадити, ніж СТВ. Передбачуваність податку дасть змогу Україні залучати інвестиції. Податок і СТВ можуть охоплювати різні сектори, для певних секторів участь у СТВ може бути добровільною, як і можливість зменшити суму податку шляхом придбання дозволів у СТВ.
- **Запроваджувати інші інструменти кліматичної політики.** Нам не вдалося знайти досліджень, які встановлювали б чітку кореляцію між підвищенням

ціни на CO₂ та скороченням викидів. В усіх випадках діє комплекс політик і інструментів, а також впливають зовнішні фактори. Надходження від вуглецевого податку (та СТВ у майбутньому) в жодному разі не мають використовуватися лише для підтримки бізнесу, тим більше забруднювачів. Вони мають допомагати появі додаткових інструментів, які в поєднанні з ставкою податку та СТВ допоможуть Україні скоротити викиди у сталий спосіб (такий, що враховує економічні, екологічні і соціальні інтереси).

¹¹⁵ Looking Back on 30 Years of Carbon Taxes in Sweden. The Tax Foundation (2020). <https://taxfoundation.org/sweden-carbon-tax-revenue-greenhouse-gas-emissions/>

¹¹⁶ Звіт з моделювання НВВ2. Інститут економіки та прогнозування НАНУ (2020) <https://bit.ly/3dOKOCQ>

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Порівняльна таблиця ситуації з податком на CO₂ в деяких країнах

Країна	Ставка податку, дол./т CO ₂	Частка викидів CO ₂ , що охоплені податком	Надходження від податку, млн дол.	Використання надходжень
Україна	0,41	29%	82,4	Надходить у загальний бюджет
Нідерланди	Планується введення податку, який зростатиме з 21 до 49 дол./т CO ₂ в 2030 році			
Данія	25,8	40%	738,5	Надходить до загального бюджету
Фінляндія	83,97	36%	1800	Надходить до загального бюджету
Швеція	119	40%	2314	Надходить до загального бюджету й використовується для пропорційної компенсації через зниження прибуткового податку. Для компенсації запроваджені різні скорочення податків, зниження соціальних платежів для роботодавців та звільнення від сплати податку на прибуток, ще більші знижки податків для домогосподарств з низькими доходами
Латвія	10,82	15%	10	З 2020 року 100% податку надходить до державного бюджету, до цього 40% отримували місцеві бюджети
Німеччина	Податок лише планується			Надходження спрямуються на використання для зменшення надбавки, яку споживачі наразі сплачують за зелений тариф, іншу підтримку для бізнесу і громадян та на підтримку кліматичних заходів
Норвегія	70,42	66%	1758	Компенсація коригування інших податків, зарахування в пенсійний фонд (у випадку податків — на рідке паливо)
Чорногорія	Податку немає			
Чилі	5	39%	168	Надходить у загальний бюджет і розподіляється міністерство фінансів
Колумбія	4,45	24%	161	Фінансування проєктів у сфері охорони довкілля і сільського розвитку
Південна Африка	7,38	80%	43	Надходить до загального бюджету

УДК ЄРЕ -70

502.335:36.226.44:336.226.46

Проект було реалізовано за ініціативи Представництва Фонду імені Фрідріха Еберта та ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія». ГО «Екодія» реалізувала проект за підтримки Федерального міністерства екології, охорони природи та ядерної безпеки Німеччини у межах проекту Міжнародної Кліматичної Ініціативи (IKI) та Шведського агентства міжнародного розвитку (SIDA) через Шведське товариство охорони природи (SSNC).

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам/ авторкам цієї публікації та не обов'язково відображають погляди Фонду. Відповідальність за зміст публікації несе виключно авторський колектив.

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

based on a decision of the German Bundestag

Розділ 5 написано на основі інтерв'ювання таких експертів та організацій: Олена Маслюківська (доцент кафедри екології Києво-Могилянської академії), Торстен Воллерт (міністр-радник з енергетики, Європейська Комісія), Ірина Ставчук (заступник Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України), Роман Ніцович і Ольга Полуніна (аналітичний центр DiXi Group), Тамара Буренко (начальник управління низьковуглецевого розвитку, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України), Олексій Рябчин (Радник голови правління НАК «Нафтогаз України» з питань розвитку низьковуглецевих бізнесів та зеленого курсу ЄС), Юрій Камельчук (народний депутат України), Олександр Дячук (провідний науковий співробітник, канд. техн. наук, с.н.с. Сектор прогнозування розвитку паливно-енергетичного комплексу ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»), Ольга Бойко, координатор Комітету промислової екології та сталого розвитку Європейської Бізнес Асоціації.

Загальна редакція: Засядько Є., Аккерманн А., Коваль-Гончар М.

Координація: Засядько Є.
Коректор: Мирослава Косар

Єре -70 Єременко І.

Ціна вуглецю в Україні та практики використання надходжень від податку на CO₂ / І.

Єременко; за ред. Засядько Є.В. - Київ: Центр екологічних ініціатив «Екодія», Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 2021. - 34 с.

Цей документ не дозволено копіювати з комерційною метою без спеціального дозволу Фонду імені Фрідріха Еберта чи ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія».

Замовник: Фонд імені Фрідріха Еберта.
Розповсюджується безкоштовно.

© Фонд імені Фрідріха Еберта, 2021 рік

АВТОР**Єременко І.О.**

Експерт, ГО Екоклуб

ВИХІДНІ ДАНІФонд імені Фрідріха Еберта | Представництво в Україні
01004 Україна, Київ, Пушкінська 34

Відповідальний за друк:

Марсель Рьотіг | Директор, ФФЕ Київ

Тел.: +38 (044) 234 0038 | Факс: +38 (044) 451 4031

<http://fes.kiev.ua>

Замовлення публікацій:

mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання усіх публікацій, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ФОНДУ ІМ. ФРІДРІХА ЕБЕРТА В УКРАЇНІ

Фонд ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) - це політичний фонд, центральний офіс якого знаходиться у Німеччині. Наша діяльність зосереджена на ключових ідеях та цінностях соціал-демократії: свобода, справедливість та солідарність. Наша міжнародна співпраця забезпечується мережею представництв в більш ніж 100 державах. Наші зусилля спрямовані на підтримку політики мирної співпраці та прав людини, допомогу у створенні та консолідації демократичних інститутів, що базуються на засадах соціальної справедливості та верховенства

права, такими як вільні профспілки та сильне громадянське суспільство.

Ми активно виступаємо за соціальну, демократичну та конкурентоздатну Європу в рамках євроінтеграційних процесів. Саме в дусі цих принципів Представництво ФФЕ у Києві, з часу свого заснування у 1996 році, підтримує діалог з українськими партнерами, в тому числі із ширшого кола питань, таких як демократичний сталий розвиток та безпека людини.

ЦІНА ВУГЛЕЦЮ В УКРАЇНІ ТА ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ВІД ПОДАТКУ НА CO₂

В економічній діяльності, пов'язаній із використанням викопних енергоресурсів, виникають додаткові витрати, що несуть шкоду для довкілля, яку спричиняє все суспільство, а не лише продавці та покупці енергоресурсів.

Запровадження ціни на викиди CO₂ — це необхідний крок для трансформування відповідальності всіх у матеріальну відповідальність кожного за використання викопного палива.

Встановлюючи податок, що відображає втрати суспільства, уряд робить ці втрати осяжними та матеріальними.